

TÜRKİYE'DE MÜLTECİLERE YÖNELİK YERLEŞİM POLİTİKALARI VE UYDU KENTLER: GÜVENLİK KISKACINDA YAŞAMLAR¹

SETTLEMENT POLICIES FOR REFUGEES IN TURKEY AND SATELLITE CITIES: LIVES IN THE GRIP OF SECURITY

Özlem KAHYA NİZAM*, Songül SALLAN GÜL**

* Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ozlemkahya@sdu.edu.tr

** Arş. Gör. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, songulsallangu@yahoo.com

ÖZ

Bu makalenin amacı Türkiye'de mültecilere yönelik yerleşim politikalarının tarihselliği temelinde uydu kent uygulamasının özgünlüğünü tartışmaktır. 1950'li yıllarda başladığı belirtilen ancak özgün ve yaygın uygulama modeli olarak 2000'li yıllarda 20 civarında kent ile başlayan uydu kentlerin sayısı 2011'de 51'e, günümüzde ise 62'ye kadar yükselmiştir. Uydu kentlerin en önemli özelliği, küçük/orta ölçekli kentler olmasıdır. Isparta, Burdur, Konya ve Denizli gibi görece muhafazakâr Anadolu kentlerindeki bu uygulama ile toplumsal kontrolün hızlı ve denetlenebilir niteliği, kamusal güvenlik kurumları aracılığıyla da işlevselleştirilmektedir. Bu bağlamda mültecilerin ontolojik güvenliği daha belirlenebilir olmakta, kentlerde kentin mekânsal sıkışmışlığı ve yerel halkın benzeşikliği, gelen mültecilerin sosyal ve kamusal-asayiş kontrolünü kolaylaştırmaktadır. Özellikle mültecilerin ırk, tenel ve inanç farklılıkları yerel toplumsal ilişkilerde daha görünür olmakta, toplumsal farklılaşmalar yeni çatışma alanlarını öne çıkarmaktadır. Bu makalede, Isparta örneğinde, uydu kent uygulaması 2014 yılında tamamlanan saha çalışmasının ve Isparta'da yapılan diğer mülteci araştırmalarının bulguları ışığında, güvenlik sorunsalı temelinde tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Yerleşim Politikası, Güvenlik, Uydu Kent, Isparta.

Jel Kodları: F22, F52, O18

ABSTRACT

The aim of this article is to discuss the authenticity of satellite city practice on the basis of settlement policies history of refugees in Turkey. Historically the first pilot applications had been practiced in over 20 cities, the number of satellite cities that were 51 in 2011 is now 62. The most significant feature of satellite cities is that they are small / medium sized cities. The rapid and auditable quality of social control is also functioned through public security institutions with this application in the relatively conservative Anatolian cities like Isparta, Burdur, Konya and Denizli. In this context, the city's spatial jam and the resemblance of the local people also facilitate the social control of the refugees. Refugees' racial, somatic and religious dissimilarities become more visible especially in local social relations, and social differentiation makes new conflict areas visible in the context of race, ethnicity and language. In this article, satellite city application in the case of Isparta is discussed in the light of the field work completed in 2014 and findings of other refugee researches made in Isparta.

Keywords: Refugee, Settlement Policies, Security, Satellite City, Isparta.

Jel Codes: F22, F52, O18

¹ Bu çalışma, Özlem Kahya'nın, Prof. Dr. Songül Sallan Gül'ün danışmanlığında, 2014 yılında tamamlanmış olduğu, "Türkiye'de Sığınmacıların Çalışma Dinamikleri: Batı Akdeniz Örneği" adlı yüksek lisans tezinin bulgularından yararlanılarak oluşturulmuştur. Mültecilerin istihdam süreçlerinin sosyolojik analizinin tüm yaşam deneyimlerinden yola çıkılarak yapılmaya çalışıldığı saha araştırması sonucunda mültecilerin uydu kentteki güvenlik sorunsalı dikkat çekmiş, bu nedenle tezde tartışılmayan güvenlik boyutu ile ilgili veriler ilk kez bu makalede değerlendirilmiştir.

1. GİRİŞ

Coğrafi konumu nedeniyle günümüzde göçler ülkesi olarak kabul edilen Türkiye, 1980’li yıllara kadar uluslararası göç haritasında kaynak ülke olarak öne çıkmıştır. Ulus-devlet olma niteliğinin inşasının devam ettiği bu dönemde Türkiye, dış göçle gelen göçmenleri “Türk soyu ve kültürü”ne bağlı olma ilkesi temelinde yurttaşlığa kabul ve yerleştirme politikası benimsemiştir. 1980’li yıllara gelindiğinde ise, Türkiye’ye yönelen göçün niteliği farklılaşmış, önceki dönemde hakim olan soydaş göçü yerini ‘yabancı’ların göçüne bırakmıştır. Göçmenin değişen profilinin yanında ülkenin göç haritasındaki yerinin de değişmesi, kaynak ülke konumunun bir hedef ülke ve göçe transit ülke konumuna dönüşmesi de oldukça önemli bir gelişme niteliğindedir. Bu durum, Türkiye’ye yönelik uluslararası göçlerin hacminin artması ve emek göçmenleri, transit göçmenler, sığınmacı ve mülteciler gibi farklı göçmenlik kategorilerinin ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Türkiye’nin farklı kategorilerde yer alan ‘yabancı’ göçmenlerle karşılaşması, göçmen gruplara yönelik yeni politikalar üretmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu bağlamda, yeni gelenlerin ülkede kalma ve yerleşimlerine ilişkin mekânsal çözümler bulma çabası sonucunda yerleşim politikası ihtiyacı da öne çıkmıştır. Bir politika olarak yerleşimlerinin düzenlenmesi gereken grup ise, sığınmacı ve mülteciler olmuştur.

1951 yılında imzalanan ve evrensel bir sözleşme olan Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne Türkiye de taraf ülkelerden biridir. Cenevre Sözleşmesi’ne göre “*Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişi*”

mülteci olarak tanınmaktadır. Sözleşmeye ‘coğrafi sınırlama’ ilkesi ile imza atmış olan Türkiye, sadece Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylardan dolayı gelen kişilere mülteci statüsü vermekte, Avrupa kökenli olmayan mültecilerin ise, geçici olarak ikamet etmelerine izin vermektedir².

Cenevre Sözleşmesi’nde “*Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir*” maddesine dayalı olarak “geri gönderilememe” ilkesi esastır. Bu nedenle Türkiye, Avrupa kökenli olmayan mültecilere güvenli bir üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye’nin 2013 tarihli son yasal düzenlemesi olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 63. maddesine göre bu kategoride yer alan mültecilerin, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek şartıyla Türkiye’de ikametlerine izin verilmiş, hukuksal statü bağlamında ise “şartlı mülteci” ya da “ikincil koruma” statüsü sahibi olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)’nin son paylaştığı 30 Haziran 2017 tarihli Türkiye istatistiklerine göre, 136 bin Afganistanlı, 134 bin Iraklı, 32 bin İranlı, 4 bin Somalili, 9 bin diğer uyruklara sahip mülteci Türkiye’de üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek için beklemektedir. İstatistiklere göre Avrupa kökenli olmayan mülteciler kategorisinde, 3 milyon Suriyeli de bulunmaktadır.

Yerleşim politikaları açısından bakıldığında ise, şartlı mülteciler ve ikincil koruma statüsünde bulunan mültecilerin uydu kent uygulaması temelinde yerleşimleri söz

² Bu çalışmada Cenevre Sözleşmesi’ndeki tanım temel alınarak Türkiye’de uluslararası koruma talebinde bulunan her kişi mülteci olarak ele alınmıştır.

konusudur.³ Ancak Türkiye’de Suriyeli ve Iraklı mültecilerin statüsü uydu kent bağlamında özgün koşula sahiptir. Suriyeliler Türkiye’de geçici koruma statüsünde kabul edilen ama uydu kentlere yasa kapsamında yerleştirilmeyen kişiler iken, Iraklılar ikincil koruma statüsünde uydu kentlere yerleştirilmektedir. Aslında uydu kent uygulaması, diğer dünya ülkelerinde mültecilere yönelik temel yerleştirme politikalarından olan ve bazı dönemlerde Türkiye’nin de başvurduğu barınma merkezi, gözaltı merkezi ya da kamp gibi uygulamalardan farklı, Türkiye’ye özgü, benzersiz bir yerleşim politikasıdır. Türkiye’de çok da bilinmeyen bir yerleşim politikası olan uydu kent uygulaması, hem güvenlik, hem de göçmenlerin niteliği bağlamında kabul görmüş, başlangıçta 20’nin üzerinde olan uydu kent sayısı, günümüzde 62’ye ulaşmıştır. Uydu kent uygulamasının ilklerinden olan Isparta da bu uydu kentlerden biridir ve mültecilere yönelik çalışmalarıyla öne çıkmıştır.

Bu makalede, Türkiye’de göçmenlere yönelik yerleştirme-iskân politikaları ele alınmakta, uydu kent yerleştirme politikası temelinde Isparta örneği güvenlik sorunsalı odağında değerlendirilmektedir. Çalışma, Kahya’nın 2014 yılında tamamlamış olduğu araştırması kapsamında Isparta’ya yerleştirilmiş Somalili, İranlı, Afganistanlı ve Sudanlı toplam 15 mülteci ile yapılmış görüşmelerden elde edilmiş bulgulara dayanmaktadır. Bu çalışmaya (Kahya, 2014a) ek olarak, Isparta’daki mültecilere ilişkin yapılmış diğer çalışmaların bulgularından ve gazete haberlerinden de yararlanılmıştır. Çalışmada, güven kavram

iki boyutlu olarak ele alınmaktadır. İlk olarak, devletin güvenliği anlamına gelen kurumsal-kamusal güvenlik boyutu Isparta’da mültecilere yönelik bürokratik uygulamalar bağlamında tartışılmaktadır. İkinci boyutta ise, Isparta’ya yerleştirilmiş mültecilerin güvenliklerine ilişkin deneyimleri Giddens’in ontolojik güvenlik kavramı çerçevesinde ırk, etnisite, dil, inanç, cinsel yönelim ve tinsel farklılıklar temelinde değerlendirilmektedir.

Uydu kentlerin, güvenlik sorunsalı odağında değerlendirilmesi uluslararası literatürde tartışılan bir konu olmasına rağmen, Türkiye’de yeni yeni çalışılmaktadır. Çalışmanın bu bağlamda, literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, Türkiye’de sosyolojik bağlamdaki göç yazını daha çok göçmenlerin tanımlanmaları ve sorunları üzerinedir. Güvenlik sorununun Giddensci anlamda ontolojik bağlamını ele alan bu çalışma bu bağlamda göç sosyolojisi alanına da katkı sağlayacaktır.

2. TÜRKİYE’DE GÖÇMENLERE YÖNELİK GELENEKSEL YERLEŞİM POLİTİKASI: TÜRK KÜLTÜRÜNE BAĞLI OLMAK YA DA OLMAMAK

Türkiye’de göçmenlere yönelik yerleştirme (iskân) politikalarının tarihselliğine bakıldığında, yerleştirme işleminin özellikle 1950’lere kadar olan dönemde, iskân olarak adlandırıldığı görülmektedir. Uluslararası göç olgusu ile birlikte ele alındığında ulus devletlerin homojen bir nüfus yaratma sürecinde başvurdukları araçlardan biri (Yardımcı ve Aslan 2008; İçduygu, 2010) göçmenlerin belli politikalar temelinde yerleştirilmesidir. Tekeli (1990)’ye göre yerleştirme, nüfusun salt mekânsal dağılımından öte bir anlam ifade eden, toplumsal sonuçlarını anlamak için devletle birey arasındaki ilişkiye bakılması gereken bir kavramdır. Öyle ki her zaman zorunlu göç olgusunun bir yanında devlet bulunurken, diğer yanında birey bulunur. Bu nedenle, bir göç deneyiminin toplumsal sonuçlarını anlayabilmek için, devletin zorunlu yer değiştirme kararlarını nasıl

³ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişiler, Genel Müdürlük tarafından, kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle belirli bir ilde ikamete tabi tutulabilir. (Madde 82). Geçici Koruma Yönetmeliği’ne göre, geçici koruma statüsündekiler Genel Müdürlük tarafından belirlenen ilde, geçici barınma merkezinde veya belirli bir yerde ikamet edebilir (Madde 33/a). İkincil korumadakiler ve şartlı mültecilerin yerleşimleri belirlenen kentlerle sınırlıyken, geçici korumadakiler daha geniş ikamet hakkında sahiptirler.

meşrulaştırdığına ve bireyin o toplumdaki haklarının neler olduğuna bakmak gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yerleştirme siyaseti, tarihsel olarak devraldığı mirasla, aynı zamanda güvenlik endişeleriyle ve güvenlik kavramının özünde yer alan dışarıdan gelene karşı beslenen tehdit ve risk algılamasıyla şekillenmiştir. Bu doğrultuda, siyasi, ekonomik ve toplumsal bir güç olarak nüfusun niceliksel olarak artırılmasına ek olarak, niteliksel olarak da benzeştirilmesini temel alan bir yerleştirme politikası anlayışı benimsenmiştir (Emek İnan, 2016: 12). Ulus devlet kurgusu içerisinde benzeşik bir nüfus yaratma konusunda genellikle bir etnik kimlik, ortak bir geçmiş, ortak bir söylenceler ve anılar dizini, ulusal bir marş, atalarının uğruna öldüğü bir toprak parçası, ulusal bir ekonomi ile birlikte yasal haklar ve ödevler bütünü gibi objektif unsurlar temel alınmıştır (Kaya, 2003: 162).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Wilson'un kendi kaderini tayin ilkesi ile gündeme gelen bu kurgu, pek çok ülkede nüfus politikaları bağlamında bir ötekileştirme ve arındırma projesini başlatmıştır (Özgür, 2012: 203). Savaş sonrasında imparatorlukların yıkılmasıyla birlikte homojen nüfusa sahip olmayan yeni devletler ortaya çıkmış, bu devletler milliyetçilik akımının etkisiyle benimsedikleri zorunlu göç politikası yolu ile homojen nüfuslar yaratma kararı verince, büyük çapta uluslararası göç hareketleri oluşmuştur. Yunan, Yahudi, Polonyalı, Macar, Bulgar, Sırp ve Türk kökenli nüfus grupları kendilerine yeni bir yurt bulmaya koyulmuşlardır. Böylece 1920'li yıllar büyük çapta nüfus değiş-tokuşu sürecine sahne olmuştur (Abadan-Unat, 2006: 48).

Biehl ve İçduygu'ya göre (2012: 3) bu süreçte Türkiye de ulus devletleşme sürecini etnik arındırma ve ötekileştirme politikaları çerçevesinde yaşayan ülkelerden biri olmuş, heterojen Osmanlı nüfusundan Türk ve Müslüman bir ulus yaratma çabasına girmiştir. Bu dönemde uygulanan nüfus politikaları sonucu

Balkanlar'dan 1,3 milyon Müslüman Türkiye'ye gelmiş ve yaklaşık 3 milyon gayrimüslim Türkiye'den ayrılmıştır. İçduygu (2012: 11), 2005 yılına gelindiğinde, ülke içindeki Müslüman sayısının yaklaşık 6 kat artarken, gayrimüslim nüfus oranının neredeyse yok denecek kadar azaldığını ileri sürmektedir. Bu durum uluslararası raporlarda da kendini göstermektedir. 2009 Focus Migration Country Profile Turkey Raporu'nda geçen rakamlara göre Türkiye nüfusunu 2005 yılı itibarıyla %99,8 oranıyla Müslümanlar oluşturmaktadır. Bu dönemde ulus devlet sürecinin bir yansıması olarak Türk soylu olmak, yani soydaşlık temelinde bir göçmen politikası Türkiye'ye hâkim olmuştur.

Türkiye'de göçmenlerin yerleştirilmelerini temel alan ilk yasal düzenleme 1934 Tarihli ve 2510 Sayılı İskân Kanunu'dur. Kanunun 1. Maddesine göre, Türkiye'de yerleşimlerde temel ölçüt Türk kültürüne bağlılıktır. Bu temel ölçüt bağlamında ise, iskan (yerleştirme) haritası üç alana, kanunda geçen kullanımı ile mıntıkaya bölünmüştür. Birinci alan, Türk kültürlü nüfusun yoğunluğunun istendiği alandır. İkinci alan, Türk kültürünü temsili istenilen nüfusun nakil ve yerleştirme ayrılan alanlardır. Üçüncüsü ise, sağlık, ekonomi, kültür, siyaset, askerlik ve güvenlik nedenleriyle boşaltılması istenen, yerleştirilmesi ve yerleşimi yasak olan alanlardır (Madde 2). Kanuna göre, Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olanların Türkiye'ye yerleşmelerine izin verilir ve bunlara "muhacir" denir (Madde 3). Türk kültürüne bağlı olmayanlar, Türkiye'ye muhacir olarak alınmazlar (Madde 4)⁴.

Kirişçi (2005: 84–85)' ye göre Türkiye'de 1920'lerin sonundan itibaren ortaya konulan ulusal kimlik tanımının

⁴ Yasada muhacir, "Balkanlarda, Osmanlı yönetimi altında yaşamış ve kendilerini Osmanlı ile ilişki biçimlerine göre tanımlayan, etnik temizlik hareketlerine maruz kalmış, birbirinden çok farklı etnik ve kültürel kökene sahip olan, göçe zorlanmış ya da kendi çabalarıyla ve isteyerek Türkiye'ye gelenler" olarak tanımlanmaktadır.

uygulamada farklı sonuçlar doğurması, laiklik karşıtı köktenci İslamcı hareketler ve Kürt ayaklanmalarının da etkisiyle, devletin siyasal bütünlük ve sınırlar konusundaki endişelerini ön plana çıkarmıştır. Bu endişeler, ulusal kimliğin yurttaşlık temelinde kavranışından sapılarak türdeşliğin ve etnik anlamda “Türklük”ün vurgulanmasına ve göçmen tanımının da “Türklük” temelli bir kimlik tanımı olmasına neden olmuştur. Görüldüğü gibi, 1920’lerde etnik temelli zorunlu göç hareketleri birçok ülkede göç ve yerleştirme politikalarının belirleyici ögesi olmuştur.

3. TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI GÖÇÜN FARKILAŞAN DİNAMİKLERİ VE ‘YABANCI’ LARIN YERLEŞİMLERİ

1934 Tarihli 2510 Sayılı İskan Kanunu, 2006 yılına kadar yürürlükte kalmış, 72 yıl boyunca düzenlenmemiştir. Bu durum, Erder (2007)’in günümüzde Türkiye’ye gelen Türk soyu ve kültüründen olmayan göçmenleri “*Yabancısız Kurgulanan Ülkenin Yabancıları*” tanımlamasına olanak sağlamıştır. 1980’lere gelindiğinde ise, Türkiye’ye yönelen göçün değişen dinamiklerine paralel olarak Türkiye’nin küresel göç rejimi içerisindeki konumu ve gelen göçmenin özellikleri de farklılaşmıştır. 1960 sonrasında küresel göç rejimlerine kitlesel emek gücüyle katılan ve kaynak ülke kimliği pekişen Türkiye, yakın tarihinde ilk kez, “yabancıların” göçü ile karşılaşan ve “göç veren ülke” kimliğinin yanında “hedef ülke” ve göçe “transit olan ülke” kimliğini de edinmeye başlayan bir coğrafya olmaya başlamıştır (Erder, 2007; Kirişçi, 2008; İçduygu, 2012). Bu süreçte göçmenlere yönelik yerleşim politikaları da farklılaşmış, yasal düzlemde 1934 Tarihli 2510 Sayılı Kanun, 2006 yılına gelindiğinde 26301 Sayılı Kanun’la değiştirilmiştir.

Uluslararası göç literatürüne bakıldığında, 1980’lerle birlikte Türk soyu ve kültüründen olan “soydaş” göçü tartışmalarının yerini farklı kültürel

değerlere ve kimliklere sahip olan “yabancı”ların göçü tartışmalarına bıraktığı görülmektedir. Bu tartışmalar bu yabancı göçmenlerin kategorileştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Türkiye’ye gelen göçmenler gelme amaçlarına göre transit göçmenler, emek göçmenleri ve sığınmacılar/mülteciler olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır (Kirişçi, 2008; İçduygu, 2012). *Transit göçmenler*, üçüncü bir ülkeye geçmek amacıyla Türkiye’ye gelen göçmenlerdir. Özellikle 1990’lardan beri Türkiye, Afganistan, Bangladeş, Irak, İran ve Pakistan’dan gelen düzensiz göçmenler için transit bir rota üzerinde konumlanmıştır (IOM, 2008: 11). *Emek göçmenleri* Türkiye’ye çalışmak amacıyla gelenlerdir. Bu grupta yer alan göçmenler, Türkiye’yi hedef ülke olarak gören göçmenlerin başında gelmektedir. Bu dönemde Türkiye için ön plana çıkan temel nokta Türkiye’nin emek göçü alan ve göçmen istihdam eden bir ülke konumuna gelmesidir (Dedeoğlu, 2011: 33). Üçüncü grupta ise, 1980’li yıllarda özellikle 1990’ların sonunda Türkiye’de görünürlükleri başlayan, 2000’li yıllardan sonra ise kayda değer biçimde farklılaşan ve sayıları artan *sığınmacı ve mülteciler* yer almaktadır.

Türkiye’de yerleşim politikası ele alındığında geleneksel yerleştirme politikasını değiştiren göçmen kategorisi aslında sığınmacı ve mültecilerdir. 1980’lere kadar Türk soyu ve kültürüne bağlılığı temel alan etnisite, “soydaşlık” temelli olan ve göçmenlerin mesleki deneyimlerini ve toplumsal kökenlerini gözetilerek gerçekleştirilen, “kalcılığa” atıf yapan yerleştirme politikası (Tekeli, 1990), bu dönemde eski önemini kaybetmiştir (Erder, 2014). Yeni dönemde “geçiciliğe” vurgunun yapıldığı yerleşim politikaları öne çıkmıştır.

2000’li yıllarda Türkiye daha yoğun mülteci göçü ile karşı karşıya kalmış, gelen mültecileri sınırlarda tutmanın temel alındığı kamp uygulaması gibi yerleşim politikasına ek uydu kent uygulamasını ortaya çıkarmıştır. Uydu kent uygulamasının çıkış noktası, 1951 yılında

Cenevre Sözleşmesi'ne Türkiye'nin "coğrafi çekince" ile taraf olması olmuştur. Türkiye, mülteci statüsünü coğrafi sınırlama hakkını kullanarak "Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıları" kapsayacak şekilde tanımlamıştır. Geçmişten günümüze bu sınırlamayı halen sürdüren Türkiye'nin mülteci politikası uluslararası hukuktan farklı olarak "Avrupa kökenli olmaya" dayalıdır. Buna göre Türkiye'den sığınma talep eden bir kişinin mülteci statüsü alabilmesi için Avrupa ülkelerinden birinden gelmesi gerekir. Cenevre Sözleşmesi'nin "geri gönderilememe" ilkesinden dolayı ise Türkiye, Avrupa kökenli olmayan mültecilere güvenli bir üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'de üçüncü bir ülkeye yerleştirilme şartıyla yaşamalarına izin verilen bu kişiler "şartlı mülteci" ya da "ikincil koruma" statüsüne sahiptir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Madde 63). Uydu kentler, bu kategorilerde yer alan, çoğunlukla Afrika ve Asya ülkelerinden olan mültecilerin bekleme sürelerinde ikamet etmeleri zorunlu tutulan kentlerdir. Türkiye'de en yoğun mülteci nüfusa karşılık gelen ve Avrupalı olmayan Suriyeli mülteciler ise, Geçici Koruma statüsü sahibi olarak tanınmışlardır. Bu statü bakımından Suriyeli mültecilerin üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır. Dolayısıyla da uydu kentlere zorunlu olarak yerleştirilmeleri söz konusu değildir.

3.1 Uydu Kent Uygulamasının Yasal Dayanakları

Göç sosyolojisinde Frank'ın tanımladığı kavramdan farklı bir kavrama karşılık gelen "uydu"⁵ (satellite) kavramı, Türkiye'nin

⁵ Frank'ın kullandığı uydu kavramı, gelişme sosyolojisinin temel kavramlarından biri olup, metropol-uydu ikilemi ile birlikte anılmaktadır. Dünya ülkelerinin az gelişmişlik mekanizmasını bu iki kavram çerçevesinde açıklamaya çalışan Frank, gelişmiş olarak tanımlanan Batı ülkelerinin (metropol), ekonomik ve kültürel olarak sömürdükleri koloni bölgelerinden gelen artı değeri kendilerine aktarabilmek için kendilerine uzak

mültecilere yönelik yerleştirme politikasında oldukça önemli bir yere sahip olan uydu kent kavramından farklıdır. Türkiye, farklı tarihsel dönemlerde farklılaşan niteliklere sahip göçmen/mülteci grupları ile karşı karşıya kalmış, gelen göçmenleri belli yerlere yerleştirmek ya da sınır bölgelerinde kamplar kurmak gibi mekânsal çözümler üretme konusunda da farklılaşan politikalara başvurmuştur.

Uydu kent uygulaması, zorunlu göçün öznesi olan mültecilerin yerleşimlerine ilişkin bir uygulamadır. Tüm ülkelerde mültecilerin yerleşimlerine ilişkin öne çıkan uygulamalardan biri olan kamp, gözaltı merkezleri, barınma merkezi gibi yerleştirme uygulamalarından farklıdır, bu bağlamda Türkiye'ye özgü, eşsiz bir uygulamadır (Sert ve Yıldız, 2013: 135). Bu durum uydu kentler üzerine yapılan çalışmaları önemli kılmaktadır.

Uydu kent uygulamasının tarihsel olarak ne zaman yürürlüğe konduğuna bakıldığında, sağlıklı bir bilginin olmadığı söylenebilir. Araştırmacıların bir kısmının (Frantz, 2003; USCRI, 2009; Jureidini, 2010; Sert ve Yıldız, 2013; Kahya, 2014b) uydu kent uygulamasını, 1950 yılında çıkarılan 5683 Sayılı Türkiye'de Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun'a dayandırdığı görülmektedir. Bu düzenlemede (Madde 17), "*Siyasi sebeplerle Türkiye'ye sığınan yabancılar, ancak İçişleri Bakanlığınca izin verilecek yerlerde ikamet edebilir*" denmektedir. Kirişçi'den öğrenildiğine göre, 1950–1980 döneminde Türkiye'ye yönelik mülteci göçü, BMMYK ile işbirliği içerisinde yönetilmeye çalışılmış, Sovyetler ve çevre ülkelerden gelen ve sayıları 20 bini aşan mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri söz konusu olmuştur (Kirişçi, 2008: 15). Bu durum, yasada her ne kadar kent vurgusu yapılmamış, 'yer' ifadesi kullanılmışsa da, günümüzdeki uydu kent uygulamasının temellerinin bu yasal düzenlemeyle atılmış olabileceğini düşündürmektedir.

bölgelere kurdukları yeni yerleşim bölgelerine uydu adını vermektedir (Cirhinlioğlu, 1999: 141).

Mültecilerin Türkiye’deki yerleşimlerini ele alan bir diğer düzenleme, 1994 Tarihli Sığınma Yönetmeliği’dir. Bu yeni yönetmelik ile birlikte, mültecilerin yerleşimleri de yeniden ele alınmıştır. Yönetmelikte doğrudan bir “uydu kent” kavramının kullanımı söz konusu olmayıp, *“Türkiye’ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep eden yabancıların taleplerinin kabul edilmesi durumunda yabancı, İçişleri Bakanlığı tarafından uygun görülecek bir misafirhanede barındırılır ve İçişleri Bakanlığınca uygun gösterilecek bir yerde ikamet edebilir”* (Madde 6) denmektedir. Mültecilerin yerleştirilecekleri yerler ise, “dini serbestlik ilkesi” çerçevesinde belirlenecektir. Kişilerin, din ve mezheplerinin ibadet ve ayinlerini yapabilmesi temelinde yerleşimleri esastır.

2006 Tarihli Uygulama Talimatı (57 Sayılı Genelge)’nda ise *“Türkiye’de yaşamalarına izin verilen sığınmacılar İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenmiş bazı kentlere yerleştirilir ve Bakanlıktan statülerine ilişkin talimat gelene kadar bu kentlerde serbest ikamete tabi tutulur”* (Madde 5/d) denmektedir. Bu düzenlemede de yine uydu kent isminin kullanılmadığı ancak diğer yasal düzenlemelerden ayrılarak yer gibi daha muğlak bir kavram yerine ilk kez kent vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, kentlerdeki serbest ikamet ifadesi de uydu kent uygulamasının günümüzdeki işleyişine uymaktadır. Bu durum da, uydu kent uygulamasının günümüzdeki kullanımıyla en belirgin şekilde bu genelgeyle ortaya konduğunu düşündürmektedir. Üstelik 57 Sayılı Genelge 2010 yılına gelindiğinde yeniden düzenlenmiş ve bu değişiklikte “uydu il” tanımlaması yer almıştır. Düzenlenmiş genelgede mültecilerin uydu kentlere yerleşimlerinde kentlerin kapasitelerinin ve mültecilerin taleplerinin göz önünde bulundurulacağı bilgisi yer almaktadır. Bu genelgeye göre, mültecilerin anne, baba, çocuk, eş, kardeş, büyük anne ve büyük baba ile sınırlı olan akrabalık bağlarının olması durumunda buldukları uydu

kentten başka bir uydu kentte yerleştirilme talepleri de olabilecektir. Yerleştirildiği uydu kentte sağlık problemi çözülmemeyen mülteciler için de aynı talep söz konusudur.

Türkiye’nin yönetmelikleri düzenleyerek, mültecilerle ilgili çıkardığı son kanun olan ve 2013 yılında kabul edilen, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre ise, *“Sığınma başvurusu sahibine kendisine gösterilen kabul ve barınma merkezinde, belirli bir yerde veya kentte ikamet etme zorunluluğu getirilebilir”* (Madde 71). Bu yasal düzenlemede ise, mültecilerin yerleşimlerinde “ulusal güvenlik” vurgusunun öne çıktığı görülmektedir. *“Sığınma talep eden kişiye kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle belirli bir kentte ikamet etme, belirli süre ve usullerde bildirimde bulunma yükümlüğü getirilebileceği”* (Madde 82/1) vurgusu dikkat çekmektedir. Bu durum da, uydu kentlerde yaşayan mültecilere ilişkin tartışmalarda güvenlik boyutunun ele alınmasının gerekliliğini öne çıkarmaktadır. Mültecilerin yerleşimlerinde temel alınan akrabalık bağlarının olması, dini ritüellerin yerine getirilebilmesi gibi insani ölçütlerin yerini ulusal güvenlik ölçütüne bıraktığı görülmektedir.

Mültecilerin yerleştirilmesi ile ilişkili son yasal düzenleme, 17 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’tir. Bu yönetmelikte de uydu kent (uydu il) tanımlaması yer almaktadır. Yönetmelikte uydu kent, “uluslararası koruma talebinde bulunan yabancılar, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen ve ikamet etme zorunluluğu getirilen il” (madde 3/hh) olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de yasal düzenlemeler “uydu kent” kavramının ilk olarak 2010 yılında düzenlenen 57 Sayılı Genelge’de kullanıldığını göstermektedir. Ancak, Elizabeth Frantz’ın 2003 yılında hazırladığı *“Report on the Situation of Refugees in Turkey: Findings of a Five-week Exploratory Study December 2002-January 2003”* adlı raporunda Türkiye’de mültecilerin yerleştirildikleri 24 tane uydu

kent (satellite city) olduğu bilgisi yer almaktadır (Frantz, 2003: 18). Bu bağlamda, rapor, uydu kent uygulamasının bu yönetmelikten daha önce var olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2 Türkiye’de Uydu Kentlerin Coğrafi Görünümleri ve Dinamikleri

Uydu kent uygulamasının ilk ne zaman yürürlüğe girdiği ile ilgili farklı fikirler olduğu gibi, sayıları ile ilgili de farklı araştırmacıların farklı rakamlar kullandıkları görülmektedir. Çünkü, kentlerin sayılarındaki artışı, süreç içerisinde hangi kentlerin dahil edildiğini gösteren resmi istatistiklere ulaşmak olanaklı değildir. Kaynakların yayın tarihlerine göre, bir çıkarım yapmak gerekirse, Frantz (2003: 18)’a göre, 2003 yılında Türkiye’deki uydu kent sayısı 24’tür. HYD’nin Mülteci El Destek Kitabı (2007: 18)’ndan öğrenildiğine göre, 2007 yılında bu sayı, 28 olmuştur. Süreçle yakından ilgili bir resmi kurum olan Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı (2013) sitesinde ise, uydu kent sayısının 2011 yılına kadar 30 iken, 2011 yılında 51’e, 2013 yılına gelindiğinde ise 62’ye çıkarıldığı bilgisi yer almaktadır. Bazı kaynaklar ise uydu kentlerin sayısını 63 olarak vermektedir (Kılıç, 2014; Yıldız, 2017). Aşağıda yer alan harita, 2017 yılında, Türkiye’deki uydu kentlerin coğrafi dağılımını göstermektedir⁶.

⁶ Son olarak Karadeniz Bölgesi’nin kentlerinin dahil edildiği (Kılıç, 2013) uydu kentler, Ağrı, Amasya, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Hakkari, Isparta, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Sivas, Tokat, Van, Yozgat, Aksaray, Karaman, Kırıkkale, Şırnak, Adana, Afyonkarahisar, Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Çanakkale, Bolu, Uşak, Denizli, Yalova, Siirt, Balıkesir, Batman, Şanlıurfa, Kilis, Ardahan, Malatya, Kars, Iğdır, Düzce, Sakarya, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt, Mardin, Sinop, Zonguldak, Samsun, Manisa, Karabük, Adıyaman, Elazığ, Giresun, Trabzon, Artvin, Ordu’dur (Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı, 2013).

Şekil 1: Türkiye’de Mültecilerin Yerleştirildikleri Uydu Kentler

Kaynak: (Leghtas ve Sullivan, 2016: 6).

Rakamlar üzerinden bir değerlendirme yapmak gerekirse, uydu kentlerin sayısının gözle görünür bir biçimde arttığı, -2011 yılında 30 iken 2013 yılında 62 olması- iki yıl gibi oldukça kısa bir zaman diliminde iki katına çıktığı ve coğrafi olarak da ülke genelinde yaygılaştığı görülmektedir. 2011 yılı, Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye göçünün başladığı yıldır. Suriye’de olayların devam etmesi ile birlikte göçün hacminin de artmasını, uydu kentlerin sayısının çoğaltılmasında Suriyeli mülteci göçünün rol oynadığını düşündürmektedir. Frambach (2011: 5) da, uydu kentlerin sayısının sürekli değişmesinde ve artmasında Türkiye’nin aldığı yoğun göçe ve kentlerdeki kapasite yoxluğuna dikkat çekmektedir.

Avrupa Komisyonu (AK)’nun Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu’nda uydu kentlerin sayısının artırılması, olumlu bir gelişme olarak kaydedilmiştir. Ayrıca, Türkiye’nin uydu kent sisteminin genel kapasitesini artırması ve mülteci nüfusun ülke geneline daha dengeli bir şekilde yayması da gerekliliği de vurgulanmıştır. Bu durum uydu kentlerin sayısının artırılmasında, Türkiye’nin aldığı mülteci göçünün hacminin büyüklüğü kadar, sığınma sisteminin Avrupalılaştırılması sürecinin de rol oynamış olabileceğini ortaya koymaktadır.

3.3 Uydu Kent Uygulamasının Sosyolojik Bağlamı: Güvenlik Nasıl? Kim İçin?

Uydu kent kavramı, sosyolojik bir bakış açısıyla ele alındığında ilk olarak güvenlik temelli bir uygulama olması dikkat çekmektedir. Burada sözü edilen güvenlik kavramı, literatür incelendiğinde, sürecin aktörleri olan devlet ve mülteciler açısından farklılaşan biçimlerde ele alınmakta, devletle ilişkili olan kısmı mültecilerden kaynaklanabilecek risk ve tehditleri baz alan kamusal güvenlik temelinde tartışılmaktadır. Mülteciler açısından ise, yerleştirme politikasının toplumsal kontrol ve denetim mekanizması işlevi sorgulanmakta, mültecilerin güvenli yaşam nitelikleri ele alınmaktadır. Uydu kent uygulamasının güvenlik boyutu uluslararası literatürde yer almakla birlikte Türkiye’de yeni tartışılmaya başlanan bir konudur. Bu bağlamda çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Ulusal literatürde uydu kentlerin güvenlik boyutu, ağırlıklı olarak kamusal-kurumsal güvenlik odağında ele alınmaktadır. Özellikle uygulama ilk ortaya çıktığı zamanlarda çoğunlukla İç Anadolu Bölgesi ve çevresinde yer alan kentler olan uydu kentlerin emniyet ve asayiş açısından sorun yaşanmayan ve yabancıların kontrollerinin de zor olmadığı kentler olduğu resmi kurumlar tarafından (Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı, 2013; Emniyet Genel Müdürlüğü, 2015) vurgulanmaktadır.

Kamusal-kurumsal güvenlik bağlamında mültecilerin yerel nüfus içerisinde görünmez olmasının önemli olduğuna dikkat çeken Kılıç (2013), mültecilerin ağırlıklı olarak yaşadıkları kentlerin Van, Kayseri, Konya, Afyon, Isparta, Burdur, Nevşehir ve Gaziantep olduğunu, diğer kentlerde neredeyse görünmez olduklarını ileri sürmektedir. Ayrıca Türkiye'nin Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya gibi metropol kentlerinde sığınma başvuruları alınmasına rağmen bu kentlerde mültecilerin ikametlerine izin verilmemesi, "mültecilerin çoğunun taşraya gitmeye zorlanması" (USCRI, 2009), mülteci nüfusun küçük ve orta büyüklükteki kentlerde daha denetlenebilir olmasının bir sonucu olarak okunabilir.

Mültecilerin yerleştirildikleri kent içerisinde zorunlu ikamete tabi tutulması, hareket özgürlüğünü kısıtlayan, sıra dışı ve başka bir ülkede görülmemiş olan bir uygulamadır (Sert ve Yıldız, 2013: 135). Yıldız'a göre, İçişleri Bakanlığı'nın mültecilerin yerleştirilmesinde temel aldığı uydu kentlerin düzen ve güvenlik açısından sorunsuz olması ölçütü, bir kentli sorunsuz yapan şeyin ne olduğu ve kimin güvenliğinin göz önünde bulundurulduğu noktasında açık değildir. Güvenlik 'ulusal toplum' için midir? Sığınmacılar için midir? Kamusal düzen için midir? Yoksa sığınmacıların düzeni için midir? sorularını yönelten ve cevabın belirsiz ve çelişkili olacağına dikkat çeken Yıldız, bu belirsizlik halinin mülteciler için güvensizliği de beraberinde getirdiğine dikkat çekmektedir. Ona göre, bir mültecinin yaşadığı uydu kentten ayrılması durumunda belli cezalandırmalar yoluyla baskı yaratılmakta, mülteci devlet ve kamu için 'bela/sorun' olarak gösterilip sınır dışı bile edilebilmektedir (2017: 213).

Uydu kentlerin kamusal-kurumsal güvenlik temelinde ele alınmasının bir diğer nedeni, uydu kentlere gönderilen mültecilerin kayıt işlemlerinin yakın zamana kadar uydu kent

polisi tarafından yapılmış olmasıdır⁷. Polise kayıt olma, polisten izin alma gibi işlemler, polisin mülteciler üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmasına izin vermektedir. Sözde, mültecileri ülkenin her yerine dağıtarak onların korunmasını sağlamak anlamına gelen uydu kent uygulaması pratikte, hareket özgürlüğünü kısıtlayan bir probleme dönüşmektedir (Frantz, 2003; Zapparoli vd., 2015). Sert ve Yıldız'a göre, Türkiye'nin uydu kent uygulaması gibi bir uygulama ile mültecilerin hareket özgürlüğünü engellemesi, Türk otoritelerinin mültecileri bir güvenlik nesnesi olarak gördüklerini ortaya koymaktadır (2011: 33). Hatta bu durum sınırlar içerisindeki mülteciler kadar yeni gelenler için de bir kontrol mekanizması işlevi görmektedir (Ünlüer, 2015: 62).

Bu kontrol mekanizması sürecinde mültecilerin buldukları uydu kentlerdeki bildirim yükümlülükleri, polis merkezine haftanın bazı günlerinde imza atma zorunluluğu başat rol oynamaktadır. Mülteciler için imza atma zorunluluğu, hem fiziksel hem de duygusal olarak sorunlu bir durumdur. Haftanın belli bir günü polis merkezine gitmek fiziksel bir çaba gerektirirken, suçlularmış gibi gidip polisle konuşmak da psikolojik bir çaba gerektirmektedir (Sert ve Yıldız, 2013: 145). MÜLTECİ-DER'in raporunda bu zorunluluk, bir nevi "denetimli serbestlik" biçiminde ikamet olarak tanımlanmaktadır (2015: 8). Kılıç (2014) uydu kentleri, "İçişleri Bakanlığının mültecileri ikamete mecbur ettiği ve çoğu zaman açık hava cezaevi koşulları taşıyan kentler" olarak ele almakta ve mültecilerin bu koşullara dayanamayarak bu kentlerden kaçtıklarına dikkat çekmektedir. Bu da, kurumsal-kamusal güvenliğin uydu kentlerde sıkı denetime tabi olduğunu göstermektedir.

Uydu kent uygulamasının güvenlik ile ilgili daha çok uluslararası literatürde ele alınan boyutu ise, kurumsal-kamusal denetimin yanı sıra toplumsal denetim mekanizması

⁷ 2015 yılından bu yana mültecilerin kayıt ve izin işlemleri ile Göç İdaresi İl Müdürlükleri ilgilenmektedir.

işlevi de görmesidir. Toplumsal denetim sürecinde seçilen kentlerin nitelik olarak metropol kentler olmayıp, ülke genelinde daha az gelişmiş (Frambach, 2011: 5), küçük-orta ölçekli ve çoğunlukla muhafazakar kentler (ECRE, 2003; Frantz, 2003; Frambach, 2011; Jafari, 2013) olması önemli rol oynamaktadır. İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (İHAD), uydu kentleri, “mültecilerin gözetim altında tutuldukları kentler” olarak tanımlamaktadır (İHAD, 2009: 2).

Uluslararası literatürde uydu kentlerin toplumsal denetim işlevinin ağırlıklı olarak LGBT mültecilerin yaşam deneyimleri üzerinden tartışıldığı görülmektedir. HYD&ORAM’ın raporuna göre, Türkiye’de LGBT mültecilerin en çok yerleştirildikleri kentler, Kayseri, Nevşehir, Isparta ve Eskişehir’dir (2009: 10). Jafari (2013: 17) de, LGBT mülteciler üzerine Kayseri, Nevşehir ve Kırşehir’de yapmış olduğu çalışmada bu uydu kentleri “metropolitan olmayan, sıklıkla muhafazakar bir biçimde dindar olan ve göçmenlerin hareketlerini kontrol ederek sınırlayan” kentler olarak ifade etmektedir. Jafari’ye göre, uydu kent uygulaması, İçişleri Bakanlığı’nın mültecileri kontrol etmek için kullandığı bir taktiktir ve uygulama yalnızca hareketliliği engellemekte, mültecilerin özgürlüğüne de elinden almaktadır (2013: 183–184). Yine aynı çalışmada, toplumsal denetim işlevi niteliğinde cinsel yönelim temelli olarak başvuruda bulunanların, genellikle, Isparta, Kayseri, Nevşehir ve Niğde gibi muhafazakar ve küçük kentlere gönderildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalar, özellikle LGBTİ mülteciler için seçilen kentlerin muhafazakarlık biçimlerinin mültecilerin yaşantılarını ciddi ölçüde sınırladığını, böyle muhafazakar kentlerde, zorunlu yerleşimin, mültecilerin kötü olan durumlarını daha da kötüleştirdiğini (HYD&ORAM, 2009; Jafari, 2013; Simunaniemi, 2014; KAOS GL, 2016) ortaya koymaktadır.

4. ISPARTA’NIN UYDU KENT OLMA DENEYİMİ: BİR BAŞARI ÖYKÜSÜ MÜ?

Isparta, Avrupa kökenli olmayan ve “şartlı mülteci” ya da “ikincil koruma” statüsünde yer alan mültecilerin İçişleri Bakanlığı tarafından yerleştirildiği uydu kentlerden bir tanesidir. Isparta’nın kamp uygulamasından farklı olan uydu kent uygulamasına ilk olarak ne zaman dâhil edildiği konusunda sağlıklı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yaman (2003)’ın Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) kurumunun belgelerinden derlediği çalışmada daha önceki dönemlerde Isparta’da bir mülteci kampı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmacıdan öğrenildiğine göre, 1942 yılında, yabancı ordulara mensup olan ve Türkiye’den sığınma isteyen kişilere mahsus "kuvve cetveli" hazırlanmış; bu cetvele askeri mülteci olarak Yunan, Alman, Fransız, İtalyan, Rus, Bulgar, İngiliz, Amerikan, İspanyol, Irak adları ile adlar yazılmış, kamplardan biri de Isparta’da yer almıştır⁸. 25 Temmuz 1942 tarihli verilere göre, 3’ü subay, 32’si erbaş, 63’ü er, 3’ü askeri personel toplam 101 Fransız mülteci Isparta kampına yerleştirilmiştir (Yaman, 2003: 154). Bahsi geçen dönem II. Dünya Savaşı’nın olduğu dönemdir ve Isparta, henüz 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin imzalanmamış olduğu bu dönemde mültecilere ev sahipliği yapmıştır. Yıldız’ın çalışmasına göre ise, 1990’lardaki Körfez Savaşı ile beraber Isparta, sığınma talep eden kişileri kabul etmiştir (Yıldız, 2012: 41). Uydu kent politikası bağlamında bakıldığında ise ulaşılabilen kaynaklar arasında en erken tarihli çalışma olan Frantz’ın raporu Isparta’nın 2003 yılında 24 uydu kentten (satellite city) biri olduğunu ortaya koymaktadır (Frantz, 2003: 18). Ulaşılabilen ilk kaynaktan yola çıkarak mültecilerin yerleştirilmesi bağlamında Isparta’nın “uydu kent” olarak en azından

⁸ Kampların yer aldığı diğer kentler, Niğde, Ankara, Yozgat, Erdek, Sivas, Adana.

2003 yılından beri yaklaşık 14 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır.

Isparta'ya yerleştirilen mültecilerin sayılarının ve demografik bilgilerinin düzenli olarak yer aldığı bir istatistik platformu yoktur. Mültecilerle ilgilenen kuruluşların sitelerinde yer alan ya da araştırmalar kapsamında BMMYK'dan/İl Emniyet Müdürlüğü'nden alınan veriler, Isparta'nın yerleştirme sürecindeki dinamikliğini ortaya koyabilmek açısından yol göstermektedir. BMMYK'nın 2007 yılı istatistiklerine göre, Isparta'ya yerleştirilmiş mülteci sayısı, 298'dir. Kıratlı'nın çalışmasından öğrenildiğine göre, BMMYK'nın 2008 yılı verilerinde Isparta'ya yerleştirilen mülteci sayısı 393 olmuştur (Kıratlı, 2011: 31). Isparta İl Emniyet Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre, Ekim 2012 itibarıyla 835 mülteci Isparta'ya yerleştirilmiştir. BMMYK'ya göre, Kasım 2013'e gelindiğinde yerleştirilen mülteci sayısı, 870'e yükselmiştir (Kahya, 2014a: 7). Isparta İl Emniyet Müdürlüğü Mart 2015 verilerine göre, 1071'i Somalili, farklı uyruklardaki toplam 3405 mülteci Isparta'ya yerleştirilmiştir (Önal, 2015: 77-78). Rakamlar, yıl geçtikçe kentte yerleştirilen mülteci sayısının önemli derecede arttığını göstermektedir.

Isparta'nın, mültecilik alanında çalışan araştırmacılar tarafından en çok araştırılan uyu kent olduğunu söylemek mümkündür. Isparta'da yaşayan mültecilerin gündelik yaşam deneyimlerine odaklanan kapsamlı bir literatürün⁹ oluştuğu belirtilebilir. Kentte yerleştirilen mültecilere ilişkin istatistikler ve yapılan çalışmalar, Isparta'ya daha çok Asya ve Afrika kökenli mültecilerin, ağırlıklı olarak da Somalili mültecilerin yerleştirildiğini ortaya koymaktadır¹⁰. 2014 yılına kadar, Isparta'da

Suriyeli ve Iraklı mültecilerin yerleşimleri söz konusu değildir (Kahya, 2014a: 112). Ancak 2014 yılından sonra yapılan çalışmalar (Önal, 2015; Kariman 2015) Isparta'ya Suriyeli ve Iraklı mültecilerin de yerleştiklerini ortaya koymaktadır. Günümüzde Isparta'ya yerleşmiş durumda olan en büyük mülteci nüfusu Suriyelilere aittir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göç İstatistikleri'ne göre, 06.09.2017 tarihi itibarıyla, 6 bin 731 Suriyeli mülteci Isparta'ya yerleşmiştir¹¹. Ancak, Suriyeli mülteciler, farklılaşan hukuksal statülerinden dolayı uydu kent yerleştirme politikasına dahil olmayıp, Türkiye içerisinde daha geniş bir hareket özgürlüğüne sahiptir (Norman, 2016). Bu nedenle çalışmada, Isparta'da yaşayan Suriyeli mültecilere ilişkin durum değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Literatürden yola çıkarak, bu makalede güvenlik kavramı iki boyutlu olarak değerlendirilmektedir: kurumsal-kamusal güvenlik-asayiş ve ontolojik güvenlik. Kurumsal-kamusal güvenlik-asayiş, bir uydu kent örneği olarak Isparta'da mültecilerle birlikte yaşama deneyiminde devletin ve yerel kamusal otoritelerin güvenlik anlayışına karşılık gelmektedir. Bu bağlamda, Isparta'da mültecilere yönelik yürütülen faaliyetler ve bu faaliyetlerin mültecilerin ontolojik güven inşasındaki rolü ele alınmaktadır. Ontolojik güvenlik boyutunda ise, Isparta'da ırk, etniste, din, tensel farklılık gibi farklı özelliklere sahip mültecilerin yerleşik olanlarla birlikte yaşama deneyimi, mültecilerin gözünden anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Ontolojik (varoluşsal) güvenlik kavramı, sosyolog Anthony Giddens'a ait bir kavram olup, güvenlik duygularının bir biçimidir. Ancak Giddens (1992) bunun basit bir ilişkiye karşılık gelmediğine, güvenin çok önemli bir biçimi olduğuna dikkat çekmektedir. Giddens ontolojik güvenliği,

⁹ Kıratlı, 2011; Sert ve Yıldız, 2011; Yıldız, 2012; Kahya ve Sallan Gül, 2013; Kahya, 2014a; Kariman, 2015; Yüksel Oktay ve Es, 2015; Önal, 2015; Özdemir ve Göker, 2016.

¹⁰ Mültecilerin bazı uydu kentlere yerleşimlerinde Sert ve Yıldız'a göre, uyruk temelli bir politikadan söz edilebilir. Örneğin, Iraklılar Eskişehir ve

Çankırı'ya, bazı Afrikalılar Isparta'ya yerleştirilmektedir (2011: 33).

¹¹ Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709, (Erişim Tarihi: 23.09.2017).

“çoğu insanın kendi öz kimliklerinin sürekliliğine ve çevredeki toplumsal ve nesnel eylem ortamlarının sabitliğine duydukları itimat” olarak tanımlamaktadır. Kişi ve şeylerin inanılır oldukları duygusu güven kavramında olduğu gibi, ontolojik güvenlik kavramının da merkezinde yer almaktadır. Bu durumda kişi, çevresindeki kişi ve olaylara karşı güven duymuyorsa, güven duygusu geliştiremiyorsa, ontolojik kaygıyla karşı karşıya kalmaktadır (Giddens, 1992: 85).

4.1 Isparta’da Mültecilerin Yerleşimleri ve Kurumsal-Kamusal Güvenlik

Yazılı kaynaklardan en erken tarihli kaynağa (Frantz, 2003: 18) göre Isparta’nın 2003 yılından bu yana uydu kentler arasında olduğu görülmektedir. İçişleri Bakanlığı tarafından Isparta’ya yerleştirilen mülteciler öncelikle kayıt işlemleri için İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi’ne başvurmaktadır. Kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra mülteciye emniyet tarafından kimlik belgesi niteliği taşıyan yabancı tanıtım kartı¹² verilmektedir. Alan araştırmasının tamamlandığı yıl olan 2014’de, Isparta’da mültecilerin kayıt işlemlerinden ve güvenliklerinin sağlanmasından sorumlu kurum, İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi’dir. Mültecilerin BMMYK ile görüşmeler vb. durumlarda izin alma işlemleri ile de emniyet personeli ilgilenmektedir (Kahya ve Sallan Gül, 2013: 144–145). Ancak, bir yıl sonra, 18.05.2015 tarihi itibarıyla Isparta Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü kurulmuş, mültecilere ilişkin iş ve işlemleri devralmıştır. Kurum kendi ifadesiyle, “nitelikli personeliyle ve sağlam bir alt yapıyla donanmış, “insan odaklı” bir şekilde hizmet ve faaliyetlerine devam etmektedir” (Isparta Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Resmi Sitesi, 2015).

İçişleri Bakanlığı tarafından Isparta’ya yönlendirilen ilk mültecilerin yerleşimleri, Isparta Valiliği tarafından kiralanan iki ayrı

bina ile başlamıştır. Binaların bulunduğu/yakın olduğu mahalleler, Yedişehitler, Bağlar ve Gülistan mahalleridir. Bu mahalleler kentin çeperinde yer alan, yerleşik yoksullarının yaşadığı, bakımsız ve sobalı evlerin bulunduğu, ev kiralının da düşük olduğu mahallelerdir. Süreç içerisinde Isparta’ya yerleştirilen mültecilerin sayılarının artmasıyla mülteciler kendi buldukları konutlarda yaşamaya başlamışlardır (Kıratlı, 2011: 68). Mültecilerin belirlenen mahallelerdeki binalara yerleşimleri, barınma desteği olarak okunabileceği gibi, kurumsal-kamusal güvenliği gözetilen bir uygulama olarak da tanımlanabilir.

Kahya ve Sallan Gül’ün Isparta’da mültecilerle ilgili faaliyetlerde bulunan kamu kurumlarındaki yetkili bürokratlarla yapmış oldukları görüşmelerden mültecilerle en çok ilgilenen kurumların İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi ve valiliğe bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) olduğu anlaşılmaktadır. Mültecilerin ihtiyaçları doğrultusunda bu kurumlarla işbirliği içerisinde, Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Halk Eğitim Merkezi, İl Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İl Müftülüğü dolaylı yollardan hizmet sağlamaktadır (2013: 145). Kentte, BMMYK ile koordineli bir biçimde çalışan sivil toplum kuruluşu olan Sığınmacı ve Göçmenlere Dayanışma Derneği (SGDD) bulunmaktadır.

2009 yılında, Isparta Valiliği SYDV’nin mültecilere yönelik barınma ve sosyal yardım alanlarında sağladığı destek ve hizmetler Isparta’nın uydu kentler arasında örnek bir kent olarak gösterilmesine neden olmuştur (MÜLTECİ-DER, 2010: 21). 31 Ağustos 2011 tarihli “Somalili mültecilere yakın ilgi” başlıklı haberde, Isparta Vali Yardımcısı Tahir Demir’in Emniyet Genel Müdürlüğü istatistiklerinde Türkiye’deki mülteciler arasında en iyi şartlarda yaşayanların Isparta’da olduğunu belirttiği bilgisi yer almaktadır. Haberde, Demir, Isparta’da yaşayan mülteciler için “Isparta’da yaşayan yaklaşık 830 mülteciye, hayırsever vatandaşlarımızın katkıları hariç,

¹² Kıratlı, tanıtım kartında uydu kentin isminin kamp olarak geçtiğini, bunun devletin mültecilere yönelik bakış açısını sorgulanması gereken bir durum olduğunu ifade etmektedir (Kıratlı, 2011: 64).

aylık 50 bin TL'nin üzerinde yardım yapıyor. Bir de vatandaşlarımız, kendilerince ilimizde yaşayan mültecilere hem nakdi, hem de aynı yardımlarda bulunuyorlar. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün istatistiki bilgilerine göre de, en iyi şartlarda yaşayan mültecilerin Isparta'da olduğu açıklandı. İlimizde yaşayan mülteciler, en şanslı mülteciler konumundalar” ifadelerini kullanmıştır (Hürriyet Haber, 31.08.2011)¹³.

Isparta SYDV yetkilisinden öğrenildiğine göre, Isparta'daki mültecilere en çok destek olunan alan sağlıktır. 2013 yılında, mültecilerin ilaç masraflarının %80'ini vakıf tarafından sağlanmaktadır. Reçete durumuna göre, 400 TL'ye kadar da hastane masrafları karşılanmaktadır (Kahya ve Sallan Gül, 2013: 146). Kentte, Isparta Valiliği tarafından, ikamet tezkeresi olan her mülteciye sağlık karnesi verilerek sağlık haklarından büyük bir kolaylıkla yararlanmaları sağlanmaktadır. Mültecilere yönelik sağlık giderlerinin SYDV tarafından karşılanması, Türkiye'de çok az sayıda uydu kentte uygulamaya konmuştur. Isparta, Erzurum ile birlikte örnek gösterilen kentler arasındadır (MÜLTECİ-DER, 2015: 22). Mültecilerin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için ilk defa Isparta SYDV tarafından, kapağında sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını kolaylaştırmayı amaçlayan Türkçe, İngilizce ve Arapça kuralların yazılı olduğu sağlık karnesi uygulamasının da Isparta'da başlatıldığını belirtmek gerekir (Yıldız, 2012: 43).

Uydu kentlere yerleştirilen mülteciler, barınma ihtiyaçlarını kendi olanakları içinde karşılamak durumundadır. Ancak, Isparta, barınma konusunda da mültecilere çeşitli destekler sağlayan bir uydu kenttir. Isparta Valiliği, barınma konusunda özellikle yalnız kadınlara destek sağlamak amacıyla 140 kişilik iki pansiyon kiralamıştır. Bu pansiyonlarda kalanların

çoğu yalnız ve çocuklu kadınlardan oluşup; az sayıda da olsa çocuklu ailelere de yer verilmektedir (MÜLTECİ-DER, 2012; Yıldız, 2012; Yüksel Oktay ve Es, 2015). Pansiyonda kalan her kadın aylık 50 TL para yardımı da almaktadır. Kadınlar pansiyonlarda ücretsiz kalmakla birlikte, günde 3 öğün ücretsiz yemek verilmektedir. Mülteci kadınlar için ortak bir mekânda yaşamak, anıları ve acıları paylaşmak, birlikte gülmek, birlikte ağlamak, güçlü durmak ve birbirine tutunmak anlamına gelmektedir (Özdemir ve Göker, 2016: 105).

Ayrıca, kentte refakatsiz çocuklar olarak da tanımlanan mülteci çocukların Isparta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü çatısı altındaki yetiştirme yurdu tarafından barınma ve bakım ihtiyaçları karşılanmaktadır. Kurum, ayrıca mültecilere özürü evde bakım ücreti ve aileye nakdi yardım desteği sağlamaktadır (Kahya ve Sallan Gül, 2013). SYDV'nin bir diğer barınma desteği, kira yardımıdır. Pansiyon dışında ikamet eden mülteciler için düzenli olarak aylık yardımlar yapılmaktadır. Bekâr bir kişi için aylık 50 TL; bir aile için ise aylık 200 TL kira yardımı verilmektedir (MÜLTECİ-DER, 2012). Ancak, 2013 yılına gelindiğinde kentte ayrılan ödeneklerdeki kısıtlılık gerekçesiyle kira yardımı kalkmıştır (Kahya ve Sallan Gül, 2013: 146).

Isparta'da mültecilere yönelik sosyal yardım alanlarından biri de beslenme, gıda yardımıdır. Mülteciler için haftanın 6 günü, günde bir öğün, üç çeşit sıcak yemek ve kişi başı bir ekmek dağıtımı yapılmaktadır (Yıldız, 2012). Isparta SYDV yetkilisinden alınan bilgiye göre, günde bir kere verilen yemek iki öğün yetecek kadar kadardır (Kahya ve Sallan Gül, 2013: 146). Isparta Vali Yardımcısı Tahir Demir basına yaptığı bir açıklamada SYDV tarafından 0-6 yaş arası çocukları olan mültecilere, süt, yumurta, peynir, şeker vb. gıda yardımları yapıldığını da ifade etmiştir (Hürriyet Haber, 31.08.2011).

Yabancı kimlik numarasının yer aldığı tanıtım kartına ek olarak, Isparta'ya

¹³ MÜLTECİ-DER Isparta'ya ilişkin 2012 yılında hazırladığı raporunda, model olarak öne çıkan kenttin, iyi uygulama örneklerinin kısıtlandığı gözlemlenmiştir (MÜLTECİ-DER, 2012).

yerleştirilen mültecilerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) tarafından sağlanan yardımlardan faydalanabilmek için ikamet tezkeresinin de olması gerekmektedir (MÜLTECİ-DER, 2012). Isparta SYDV tarafından sağlanan yardımlardan bir diğeri ise, Isparta’ya yerleştirilen mültecilerin neredeyse hiç birinden ikamet tezkeresi parası alınmamasıdır. Isparta İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi Müdürü Isparta’nın bu yönüyle diğer uydu kentlerden farklılıklarını ifade etmiştir (Kahya, 2014a: 202).

Mültecilerin yerleştikleri kentle bütünleşmeleri açısından eğitim oldukça önemlidir. Isparta Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile koordineli bir biçimde mülteci çocukların eğitime katılmaları konusunda da çaba göstermektedir. Zorunlu eğitim yaşında olan çocuklar, okullara ücretsiz kayıt olabilmektedir (MÜLTECİ-DER, 2012; Yıldız, 2012; Önal, 2015). Ayrıca, Isparta’ya yerleştirilen mültecilerin, Isparta Halk Eğitim Merkezi (HEM) tarafından Türkçe öğrenme kursları başta olmak üzere kendilerini geliştirebilecekleri kurslara katılımı sağlanmaktadır (Yıldız, 2012; Önal, 2015). Türkçe öğrenmek amacıyla HEM’e başvuran mülteciler yaş gruplarına göre ayrılarak, sadece mültecilerden oluşan sınıflarda eğitim almaktadırlar. Mülteciler, 4–5 ay içerisinde dertlerini anlatacak kadar Türkçe öğrenmiş olmaktadır (Kahya ve Sallan Gül, 2013: 146).

Türkiye’de mültecilerin çalışmaları izne tabi olduğu için Isparta’da çalışan mültecilerin büyük bir çoğunluğunun çalışma hakkından yararlanamamaları söz konusudur (Kahya, 2014a). Kariman’ın 2015 yılında 200 mülteci ile yapmış olduğu çalışmasında, mültecilerden yalnızca 23’ünün çalışma izni olduğu ortaya konmuştur (2015: 64). Isparta Valiliği İŞKUR’la işbirliği içerisinde çalışma yaşında olan ve çalışabilir durumdaki mültecilere ve öncelikle sakat ve daha çok ihtiyaç sahibi olanlara iş olanakları sağlamaktadır (Önal, 2015: 75).

Yapılan araştırmalar, Isparta’ya yerleştirilen mültecilere yetersiz ve düzensiz de olsa kamu kurumlarına ek olarak, yerel halkın ve kentteki STK’ların da yardım ettiklerini ortaya koymaktadır. Özellikle SYDV’nin ve yerleşik halkın, mültecilere yardım etmesi, mültecilerin Isparta’daki yaşamlarını ve yerleşik olanlarla olan ilişkilerini olumlu olarak tanımlamalarında etkili olmaktadır (Kıratlı, 2011; Sert ve Yıldız, 2013; Kahya, 2014a; Önal, 2015). Isparta ayrıca mültecilere yönelik sosyal faaliyetlerle de öne çıkan bir kenttir. Örneğin, 2007 yılında il emniyet personeli ile mülteciler arasında voleybol müsabakaları düzenlenmiştir. Aynı yıl Süleyman Demirel Üniversitesi’nde mülteciler için iftar yemeği verilmiştir (Yıldız, 2012: 45). Diğer yandan, 2011 yılından bu yana 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında Gökçay Mesireliğinde mülteci çocuklar için Uçurtma Şenliği düzenlenmektedir. Kentin mültecilere yönelik sosyal yardımlarının iyi olmasının yanı sıra kurumsal sosyal faaliyetlerinin de toplumsal bütünleşme açısından önemli rol oynadığı söylenebilir. Güvenlik açısından değerlendirildiğinde, Isparta kamu bürokratlarının kamusal-kurumsal güvenliği, mülteciler üzerinde katı uygulamalar dayatarak değil, onları da kent yaşamına dâhil ederek sağladığı görülmektedir.

4.2 Isparta’daki Mültecilerin Gündelik Yaşam Deneyimleri ve Ontolojik Güvenliğin İnşası

Isparta’da 2014 yılında tamamlanan alan araştırması (Kahya, 2014a) kapsamında 4 Somalili, 2 Sudanlı, 2 Afganistanlı, 7 İranlı olmak üzere toplam 15 mülteci ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. SGDD Isparta temsilciliğinden ilk katılımcı mülteciye ulaşılmış, sonraki katılımcılara ise, kartopu örnekleme aracılığıyla erişilmiştir. Türkçe bilmeyen ya da yeterli düzeyde konuşamayan, Arapça, Farsça ve Somalice dillerini konuşan mülteciler ile tercümanlar aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Mültecilere istihdama girmelerine ilişkin sorular ağırlıklı olmak üzere Isparta’daki gündelik yaşam

deneyimlerini de öğrenmeyi amaçlayan sorular sorulmuştur. Alan bulgularında farklı özelliklere sahip mültecilerin yaşadıkları deneyimler, güvenlik odaklı bir çalışmanın gerekliliğini düşündürmüştü, bu

düşünceden yol çıkılarak bu çalışma ortaya konmuştur. Aşağıdaki tabloda çalışma kapsamında görüşülen mültecilerin sosyo-demografik özelliklerini göstermektedir.

Tablo 1: Görüşülenlerin Sosyo-demografik Özellikleri

Görüşmeci	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim Durumu	Ülkesinde Yaptığı İş	Medeni Durumu	Uyruğu
1	Erkek	39	İlkokul Mezunu	Çiftçi	Evli	Somali
2	Erkek	28	Hiç Okumamış	Serbest meslek	Evli	Somali
3	Erkek	40	Üniversite Mezunu	Gıda Mühendisi	Evli	Sudan
4	Erkek	33	İlkokul Terk	Seyyar Satıcı	Evli	Somali
5	Erkek	45	İlkokul Mezunu	Terzi	Evli	Somali
6	Erkek	33	Lise Mezunu	Devlet Memuru	Bekar	Sudan
7	Kadın	24	Ortaokul Mezunu	Çalışmıyor	Bekar	Afganistan
8	Erkek	24	Ortaokul Mezunu	Serbest Meslek	Bekar	İran
9	Erkek	28	Ön Lisans	Çalışmıyor	Bekar	İran
10	Erkek	29	Ön Lisans	Bilgisayar Operatörü	Bekar	İran
11	Erkek	48	Lise Mezunu	Kuaför	Bekar	İran
12	Erkek	37	İlkokul Terk	Şoför	Evli	Afganistan
13	Transseksüel	46	Lise Terk	Seks İşçisi	Bekar	İran
14	Erkek	44	Lise Terk	Kuaför	Boşanmış	İran
15	Erkek	26	Lise Mezunu	Müzisyen	Bekar	İran

Genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun İranlı ve erkek olduğu görülmektedir. Yaşları 24-46 yaşları arasında değişen grupta hiç okumamış mülteci de üniversite mezunu mülteci de bulunmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası bekârdır. İranlı mültecilerin Türkiye'ye gelme nedenleri, cinsel yönelim, din değişikliği gibi kişisel nedenlere dayanırken, diğer mülteciler ülkelerindeki savaş ve iç karışıklıklardan dolayı gelmiştir (Kahya, 2014a: 109). Mülteci olma halinin kaynakları ve süreçleri farklı olsa da, hepsi daha güvenli bir yaşam arayışıyla yola çıkmıştır. Bu nedenle, ontolojik güvenlik, mültecilerin çevresindeki insanlara ve süregelen olaylara duydukları güven, hayatlarının merkezinde yer alan bir gerçekliktir.

Daha önceki bölümde tartışıldığı gibi, Isparta, kurumsal-kamusal güvenlik sorunu olmayan, mültecileri dışlayarak değil, içerilmelerini sağlayarak politikalar üretmeyi başarmış bir uydu kenttir. Yapılan araştırmalar, özellikle savaştan kaçıp gelen mülteciler için Isparta'nın verdiği en önemli şeyin güvenlik olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmalar özellikle savaş mültecilerinin Isparta'da olmaktan mutlu olduğunu ve kentte şu ana kadar mültecilerden kaynaklı çatışmaların yok denecek kadar az olduğunu göstermektedir (Kıratlı, 2011; Yıldız, 2012; Kahya, 2014a; Önal, 2015; Kariman, 2015). Ancak, kurumsal-kamusal güvenliğin neredeyse sorunsuz bir biçimde işleme, ontolojik güvenliğin inşasında toplumsal alan ve ilişkilerde sorun olmadığı anlamına gelmemektedir. Isparta'ya yerleştirilen mültecilerin ontolojik güven inşasında ırk,

etnisite, tensel farklılık, inanç farklılığı, dil gibi değişkenler önemli bir rol oynamaktadır.

“Bana niye kömür yermiyorlar. Ben İranlıyım, Hıristiyan’ım diye mi? Kış sadece Somalililere, Müslümanlara mı var? Bizim evde her zaman güneş mi var?”

Isparta uydu kent örneğinde yerleşik olanlarla mültecilerin aynı toplumda birlikte yaşama deneyiminde ontolojik güvenlik bağlamında ele alınması gereken en belirleyici faktörün din olduğu söylenebilir. Isparta’nın inanç açısından Müslüman/Sünni ağırlıklı nüfusu, benzeşik özelliklere sahip olan mülteciler için bir sosyal dayanışmaya karşılık gelebilirken, farklı dinsel inançlara sahip olan mülteciler için dışlanmaya ve ontolojik güvenlik sorununa dönüşebilmektedir. Kahya (2014a)’nın çalışmasında dinsel temelli dayanışmanın temel grubu olarak özellikle Somalili Müslüman mültecilerin ön plana çıktığı anlaşılmıştır. Somalili mültecilerin tümü, yerleşik halkın ve kent bürokrasisinin, özellikle Isparta SYDV çalışanlarının kendilerine karşı olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını dile getirmiştir. Sert ve Yıldız’ın Isparta’da yaptıkları alan çalışmasının bulgularında da yerleşik olanların Müslüman olmalarından dolayı Somalili mültecilere daha sempatik yaklaştıkları gözlemlenmiştir (2013: 145). Araştırmalarda “din-ümme” temelli dayanışmada Somalilerin bu kadar ön plana çıkmasının nedeni ise, Isparta’ya en çok yerleştirilen mültecilerin Somalililer olması ve Somalilerin de neredeyse tümünün Müslüman olmasıdır (Yıldız, 2012: 68). Bu durum, Somalilerin Isparta’dan en memnun ve toplumla en kaynaşmış mülteci grubu olmasını da beraberinde getirmektedir.

Dinsel anlamda çatışma grubu olarak tanımlanan mülteciler Isparta örneğinde İranlı mültecilerdir. Cinsel yönelim, din değişikliği gibi nedenler ile Türkiye’den sığınma talep eden ve Isparta’ya yerleştirilen İranlı mülteciler, Müslüman olmadıkları düşüncesiyle Somalililer ile benzer muameleyi görmediklerini, hem iş

yaşamında, hem sosyal yardımlardan yararlanma süreçlerinde, hem de yerleşik halkla olan ilişkilerinde ayrımcılığa uğradıklarını ve dışlandıklarını ifade etmişlerdir. Isparta örneğinde, mültecilerin yaşam koşullarını ele alan Sert ve Yıldız, dinsel temelli ayrımcılığın kent temelli bir başka boyutuna dikkat çekmektedir. 1994 Tarihli Sığınma Yönetmeliği’ne göre, mültecilerin kentlere yerleştirilmesi ölçütünün dini ibadetlerini yerine getirilebilmesi olduğunu hatırlatan yazarlar, Isparta’da yerleştirilmiş olan Hıristiyan mülteciler olduğuna ancak Isparta’da kilisenin olmadığına, dolayısıyla da inanç özgürlüğünün olmadığına vurgu yapmaktadırlar (2013: 145).

44 yaşındaki İranlı, din değişikliğinden dolayı mülteci olan, erkek mülteci inancından dolayı karşı karşı kaldığı ayrımcılığı sosyal yardım alma sürecindeki deneyimi çerçevesinde açıklamıştır. Mülteci, dininden dolayı Somalili mültecilere yardım verilirken, kendisine verilmediğini ileri sürmüştür. Emek süreçlerinde de mültecinin dini inancı, iş bulmasını zorlaştıran ya da çalışmaya devam etmesi için sessiz kalması gereken bir faktör olarak öne çıkmaktadır:

“SYDV ilk geldiğimde yirmi çuval kömür verdi, ondan sonra bir daha vermedi. Dedim ‘niye?’ ‘Valilik’ dedi. ‘Herkes alıyor’ dedim. ‘Sana vermem’ dedi, ‘tamam’ dedim. Bir gün de baktım Somalililere kamyonla kömür dağıtıyorlar. Onlara veriyor, bana vermiyor. Bana niye kömür vermiyorlar. Ben İranlıyım, Hıristiyan’ım diye mi? Kış sadece Somalililere, Müslümanlara mı var? Bizim evde her zaman güneş mi var? Önemli olan insanlık, insaniyetlik varsa ben dini hiç önemsemiyorum. Yahudi, Müslüman, Hıristiyan... Adam Hindistan’da fareyi seviyor. İnsaniyetlik varsa tamam ama yoksa at hepsini, hiç bir şey yok. SYDV’den hiç memnun değilim. İşte de öyle. ‘Dinin ne?’ diyor. ‘Hıristiyan’. ‘O zaman sen bekle’. İş vermiyor, problem oluyor iş konusunda. İş yerinde fazla şeylere karışmam ben. Çünkü zaten beğenmiyor, ‘Hıristiyan o’ diyecek. Onun

için ben hiç konuşmam. İş yerinde benim bir arkadaşım var, Hıristiyan olduğu için kötü davrandılar ona. Ben söylemiyorum. ‘Din var, allah var’ diyorum yani fazla konuşmam ben. Çünkü konuştuğunda tartışma çıkıyor’.

Kıratlı’nın çalışmasında da, 43 yaşındaki İranlı bir kadın mülteci *“Isparta’dan memnun değilim, burası çok küçük şehir. Çok küçük bakıyorlar burada. Birçok insana kira parası veriyorlar ama bize vermiyorlar. Hıristiyanlara vermiyorlar, ama Müslümanlara veriyorlar. Müslümanlara daha çok yardım veriyorlar”* (2011: 79–80) sözleriyle yaşadığı din temelli ayrımcılığı dile getirmiştir. Isparta’da yapılan çalışmalarda (Kıratlı, 2011; Sert ve Yıldız, 2013) da dikkat çekildiği gibi din ontolojik güvenin ana belirleyici ögesi olarak öne çıkmaktadır.

“Onların bazıları ne kadın, ne erkek. Bu, bizim geleneklerimize ve dinimize ters”¹⁴

Isparta’da ontolojik güvenlik bağlamında ele alınması gereken ikinci belirleyici etken ise, mültecilerin cinsel yönelimleridir. HYD&ORAM (2009: 10)’ın raporuna göre, Türkiye’de LGBT mültecilerin en çok yerleştirildikleri dört kentten biri Isparta’dır. Isparta gibi küçük ve muhafazakâr nitelikli bir uydu kentte (Sert ve Yıldız, 2013: 145), farklı cinsel yönelimlere sahip olan mültecilerin en fazla dışlanmaya maruz kalan ve güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalan mülteciler olduğu söylenebilir. Mülteciler için kıyafet ve saç değişikliği yaparak, ‘Türk erkeği’ görünümüne bürünmek, kentteki yaşamını güvenle sürdürmek için De Certaucu (2009: 103) deyimle bir direniş taktiği olarak ortaya çıkmaktadır. 28 yaşındaki İranlı eşcinsel bir erkek mülteci, kente uyum sağlayabilmek ve iş piyasasına dahil olabilmek için kendisini değiştirmesi gerektiğini dile getirmiştir:

“İlk geldiğimde sıkıntı yaşıyordum kıyafetlerimden dolayı falan. Sonra hepsini duruma göre değiştirdim. Maddi durumdan

dolayı değil, kıyafetim de vardı, kendim seçtim değiştirmeyi. Dedim ki ‘yapamam böyle artık burada, böyle kıyafetlerle iş bulamam’. Mecburen böyle yaptım. Alıştırdım kendimi. Burada yaşamak istedim, çalışmak istedim. O şekilde olmazdı yani, kendimi değiştirmek zorunda kaldım” (Kahya, 2014a).

Bir başka görüşmeci, 29 yaşındaki, İranlı eşcinsel erkek mülteci ise, Türkiye’nin LGBT’ler için iyi bir ülke olduğunu ancak Isparta’nın yaşanabilir bir kent olmadığı, yaşadığı bir olay üzerinden şöyle dile getirmiştir:

“Türkiye iyi bir ülke ama Isparta eşcinseller için, LGBT’ler için çok iyi bir yer değil. Mesela benim ev sahibim çok iyi bir insan, çok seviyor beni. Bir gün mesela saçlarımı arkadan top(ar)lamıştım. Hiç hoşuna gitmedi, söyledi ‘kızlar gibi olmuştun’. İnsan korkuyor, güvenlik yok. Hep kendi kendine dikkat etmek gerekiyor. Çok iyi değil yani. Biz burada rahat değiliz. Mesela bir kere biz İyaşpark’a gitmiştik. Ele ele gidiyorduk, kaç kişi bizi dövecektiler. Biz kendimizi çok belli etmiyoruz, normal geziyoruz. Başkaları var daha belli oluyor yani eşcinsel oldukları. Onlara daha çok sıkıntı yaşatmışlar burada. Burada bazen partnerimle sokağa çıkıyoruz yürümek için. Hep düşünüyoruz öyle yürümeyeceğiz, böyle yürüneceğiz. Bize bakıyorlar, ne olacak? Hep düşünüyoruz, böyle yapacağız, öyle giyinmeyip böyle giyineceğiz. Tüm zamanımız, enerjimiz buna gidiyor”.

HYD&ORAM’ın Isparta’da yaptıkları alan çalışmasında, LGBT mültecilere cinsel yönelimlerinden dolayı iş verilmek istenmediği ve mültecilerin yaşamlarını sürdürmek için seks işçisi olarak çalışmak zorunda kaldıkları bilgisi ortaya çıkmıştır (2009: 25). Isparta bürokrasisi ile yapılan görüşmelere dayanan alan araştırmasında da yetkililerden biri, mülteci bir kadının fuhuşa zorlandığı bilgisinin olduğunu ve bu mültecinin bir başka uydu kentte aktarıldığını ifade etmiştir. Yetkili Isparta için “ Sığınmacılar çok açıklar bu tür şeylere, özellikle de Isparta’da yaygın bir fuhuş sektörü var, bu tehlikeye açıklar”

¹⁴ Sert ve Yıldız (2013: 145)

açıklamasını yapmıştır (Kahya ve Sallan Gül, 2013: 150).

Araştırma bulgularında dikkat çeken bir nokta ise, cinsel yönelimin sıklıkla dinsel referanslarla birlikte dile getirilmesidir. Isparta’daki LGBT mülteciler, cinsel yönelimlerinin “bir Müslüman’a yakışmadığı” söylemleri ve zaman zaman da şiddet eğilimleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. 48 yaşındaki, İranlı, erkek mültecinin deyiimiyle Ispartalıların ‘İslamcı düşünceleri’ kendi yaşantılarını her alanda sınırlandırarak yaşamalarına neden olmaktadır. Somalili mülteciler ise, Müslüman olmalarından dolayı daha rahat bir yaşam sürmektedirler (Kahya, 2014a):

“Türkiye insanları mezhebi düşündükleri için, İslamcı düşündükleri için çok dikkat ediyorum yanlış bir şey yapmamaya. İstemiyorum, bilmesinler benim eşcinsel olduğumu. Çalıştığım yerde bildiler beni, eşcinselim. Onlar düşünüyorlardı ki ben hiç Allaha güvenmiyorum, hiçbir dinim yok falan. Orada 18–19 yaşında biri çalışıyordu, beni dövmek istiyordu. Diyordu ki ‘sen ne biçim Müslümansın, neden eşcinselsin?’ falan. Somalililer daha şeyler, Müslüman oldukları için onları daha seviyorlar. Ben iş yerinde oturuyordum, sürekli birileri geliyordu. Diyordular ‘bak, eşcinsel’. Hep aşağılıyordular, rahatsız ediyordular. Orada benim dışımda patron ve iki çalışan daha vardı. Biri benimle iyiydi. Diğer ikisi yok. Birisi eşcinsel olmam konularına girdi, kavga edecekti benimle. Bana küfür falan ettiler. Susuyordum, hiçbir şey demedim”.

“Biz Allah yarattı böyleyiz. Siyah olmak ya da beyaz olmak iyiliğini belli etmez insanın”.

Kahya (2014a)’nın çalışmasına göre, her ne kadar İranlı mülteciler tarafından özellikle Somalili mülteciler dinsel referanslara dayandırılarak bir sosyal dayanışma grubu olarak tanımlansalar da Afrikalı mültecilerin, ten renklerinin siyahî olması, kentteki görünürlüklerini artırmaktadır. Kentte birçok Afrika ülkesinden siyahi mülteci bulunmasına rağmen, tüm siyahilerin Somalili olarak tanımlanması yönünde bir eğilim olduğu gözlenmiştir.

Fiziksel görünüş açısından kendini gizleyemeyen ya da değiştiremeyen siyahi mülteciler, gündelik yaşamlarında ırkçı söylemlerle daha fazla karşılaşmaktadır. Benzer bulguları tartışan Sert ve Yıldız’a göre, bu durumun temel nedeni, Isparta halkının büyük çoğunluğunun farklılıkların olduğu bir kültürel geçmişe sahip olmamasıdır. Bu durum, siyahi mültecilere yamyam, aç, fakir ya da futbolcu gibi kalıp yargılarla yaklaşılmasına yol açmaktadır (2013: 145). 22 Aralık 2010 tarihli T24 Haber’in “Isparta’daki Somalili Siyah Kadınlar: Siyahız Diye Ev Vermiyorlar” başlıklı haberine göre, Somalili kadınlar Isparta Valiliği önünde siyahi olmaları nedeniyle kendilerine ev verilmemesini protesto etmiştir (T24 Haber, 2010). Isparta bürokrasisiyle yapılan araştırmada da yetkililere, Somalili ve Sudanlıların aşağılanmaya maruz kaldıkları, arkalarından “Arap” diye seslendirildiğinin bilgisinin geldiği ortaya çıkmıştır (Kahya ve Sallan Gül, 2013: 149).

Sudanlı, 40 yaşındaki, erkek bir mülteci, Isparta’nın farklı ten rengindeki insanların yaşadığı bir kent olmamasından dolayı bu tür davranışlarla karşı karşıya kaldıklarını ayrıntılı bir biçimde şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bütün Isparta’da bir şey var. Tanımıyorlar insanları, bizi mesela, Afrika’dan gelenleri. Aralarına mesafe koyuyorlar. Isparta küçük bir şehir olduğu için mi böyle yoksa tüm Türkiye’de mi böyle bilmiyorum. İlk geldiğimizde bir arkadaşımın pazara gittik. Alışveriş yapıyorduk. Yaşlı bir kadın bizi görmüş, kaçtı, korktu yani. İnsanlar dedi ki ‘bu yaşlı kadın köyden gelmiş, ilk defa görüyor hayatında siyah bir insan’. Bazı insanlar biz siyah olduğumuz için bizi anlamıyorlar. Bazen belli ediyorlar, yolda yürürken biri görüyor seni gülüyor. Biri sana garip bir şekilde bakıyor, bir şey söylemiyor gidiyor. Beni insan olarak düşünmüyor öyle hissediyorum. Daha önce bir olay olmuştu. Boya yapan bir dükkana gittik, işçi olarak çalışıyordum. Yeni boya yaptık ama bir yerde silik bir şey olmuştu. Yanındaki kişi bizim Türkçe anladığımızı bilmiyordu. ‘Onlar duvarlara ellerini

basmışlardır, böyle olmuştur' dedi. Sonra usta kızdı. 'Onlar bizim gibi insan, o siyah Allah yarattı. Onların elleri iz bırakmaz'. Çalışan diğer mülteci arkadaş gömleğini sıvayıp duvara kolunu sürdü 'bak' dedi. 'Bir şey kaldı mı' dedi. 'Biz Allah yarattı böyleyiz. Siyah olmak ya da beyaz olmak iyiliğini belli etmez insanın'".

Siyahi olmayan mültecilere göre de, Somalili mültecilerin ten renkleri 'yabancılik'larının daha anlaşılır olmasına neden olmaktadır. 37 yaşındaki, Afganistanlı erkek mülteci "*Ten rengi milletin dikkatini çekiyor. Şimdi diyelim ki bir Somalili buradan geçse millet 'illa bu yabancı' diyor. Ama bize diyemiyorlar, yabancı mıyız değil mi anlaşılıyor*" sözleriyle fiziksel olarak yerleşik halkla benzeşikliğin getirdiği avantajı ortaya koymaktadır. Siyahi mültecilerin görünürlüğü'nün kolay olması, iş yaşamına girmelerini de zorlaştırmaktadır. Çalışma izni olmayan siyahi mültecilerin maliye tarafından denetlenmesi, diğer mültecilere göre daha kolay olmakta, ten rengi toplumsal olduğu kadar kurumsal-kamusal denetimi de artıran bir niteliğe bürünmektedir (Kahya, 2014a).

"Senin doğumun bu yanlardan diyorlar. Yabancıyım diyorum, kabul etmiyorlar"

Mültecilerin yerleştirildikleri uydu kentlerdeki ontolojik güven inşasında etkili olan bir diğer faktör, dildir. Farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olsalar da, mültecilerin Türkçe konuşuyor olmaları, hem yerleşik halkla olan iletişime olanak sağlamakta, hem de sağlık hizmetlerinden yararlanmalarında ya da çalışma yaşamına katılmalarında kolaylık sağlamaktadır. Ana dili Türkçe olan 37 yaşındaki, Afganistanlı erkek mülteci, Isparta'da aynı dili konuşuyor olmanın yaşattığı aidiyet ve bütünleşme duygusunu şu sözlerle ifade etmiştir (Kahya, 2014a):

"Bizim Ispartalılarla ilişkilerimiz iyi. Bir şikayetimiz yok, iyi anlaşılıyor. Üzmüyorlar bizi. Komşu olarak muhabbetimiz var, oturuyoruz, konuşuyoruz. Çünkü bizim anadilimiz Türkçe. Afganistan'dayken biliyorduk

Türkçe, o yüzden zorlanmıyorum. Orada hem Özbekçe var, hem Türkmence. Biz Türkmen geçiyoruz. Benim Türk arkadaşlarım fazla. Birbirimizin evlerine gidip geliyoruz. Onlarla Türkçe konuşuyorum. Eşim ve çocuklarım da Türkçe biliyorlar. Çoğunlukla Türklerle iletişime geçiyorlar. Türkçe bilmesem adam bana bir bardak su getir dese, ben 4 saat peşinden koşarım bardak ne diye. Muhabbetimiz daha iyi, sıcak, oturduğumuzda güzelce muhabbet ediyoruz. Birbirimizi anlıyoruz. Yağa yağ diyoruz, yumurtasından, buğdayından, şekerinden aynı dili konuşuyoruz. Müşterilerin evlerine gidiyorum. 'Nerelisin?' diyorlar, 'yabancıyım' diyorum, 'yok sen yabancı değilsin, bizimle dalga geçiyorsun' diyorlar. Konuşunca biraz biraz dil farklı geliyor, ya diyorlar sen Hataylı, senin doğumun bu yanlardan diyorlar. Yabancıyım diyorum, kabul etmiyorlar".

Aslında Isparta uydu kent örneğinde yerleşik halk ile mülteciler arasında ontolojik güven bakımından soydaşlık temelinde güçlü bir bağ yoktur. Daha çok mülteciler 'yabancı' olarak tanımlanmaktadır. Türkçe bilmemek, dillerini anlamadıkları bir toplumda yaşamaya çalışmak ontolojik güvenliğin inşasında tüm mülteci gruplar için en önemli sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Isparta uydu kentine yerleştirilen mültecilerin Somalice, Farsça gibi bilinme oranı düşük olan dilleri konuşuyor olmalarına ek olarak, yerleşik halkta İngilizce gibi yaygın bir yabancı dili bilme oranının düşüklüğü de durumu olumsuz etkilemektedir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Uydu kent uygulaması, pek çok ülkede yaygın olan mültecilerin zorunlu ikamete tabi tutuldukları kamplar ve gözaltı merkezleri gibi yerleştirme politikalarından farklıdır. Türkiye'de uydu kentlere yerleştirilen mültecilerin kent içi hareketliliklerine izin verilen uygulamada, serbest ikamet ilkesi benimsenmiştir.

Temelde uydu kentlerde kamusal-kurumsal güvenlik olgusunun önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle mültecilerin kent içi dolaşım dinamikleri yasal mevzuat ve güvenlik güçleri aracılığıyla denetlenmektedir. Mültecilerin kent içerisinde serbest ikamete tabi tutulmasına rağmen, ülke içi hareketliklerinin engellenmesi ya da kent içerisinde varlıklarını güvenlik birimlerine parmak izi ya da imza karşılığında bildirim yükümlülüğü, kamusal-kurumsal güvenliğin gündelik yaşamdaki görünürlüğünde önemli bir denetim olanağı sağlamaktadır. Diğer yandan, büyük çoğunluğu küçük ve orta ölçekteki muhafazakâr Anadolu kentleri olan uydu kentlerde kurumsal-kamusal denetime ek olarak toplumsal denetim mekanizmaları da önemli rol oynamaktadır. Kentlerde giyiniş, davranış ve kültürel farklılıklarıyla görünürlükleri artan mültecilerin toplumsal farklılıklarının kontrolü de uydu kentleri diğer denetim mekanizması olarak öne çıkarmaktadır.

Uydu kentlerde, asayişin etkin rolü kurumsal-kamusal güvenlik işlevini yerine getirirken, kentlerin kültürel ve sosyal açıdan benzeşik nüfus profili kendisinden farklı olan mültecileri denetleme işlevini yerine getirmektedir. Bu durum, kamu düzeni ve ulusal güvenlik açısından yararlı olarak tanımlanabilirken, kente yerleştirilen mülteciler açısından ırk, etnisite, tensel ve inançsal farklılıklar ya da benzerlikler temelinde ontolojik güven inşasında belirleyici olabilmektedir. Isparta örneğinin ele alındığı bu makalede, mültecilerin kentin yerelinden ayrışan özellikleri arttıkça, farklılıklar belirginleştikçe mülteciler açısından olumsuzlukların arttığı da belirlenmiştir. Hatta cinsel yönelim gibi etkenler mültecilerin bir tehdit olarak görülmelerine kadar uzanabilmektedir.

Benzer biçimde Isparta'da mültecilere yönelik kamusal sosyal yardımların mültecilerin gündelik yaşamlarında oldukça önemli bir yere sahip olduğu ve ontolojik güven inşasında kente olan güveni artırıcı bir öge olduğu görülmektedir. Isparta uydu kent bürokrasisi, futbol müsabakaları, 23

Nisan Uçurtma Şenliği, Ramazan aylarında iftar organizasyonları gibi düzenlemelerle, sosyal etkinlikler ve dindaşlık-inanç temelinde mültecilerle birlikte yaşama deneyimini güçlendirmektedir. Somalili Müslüman mültecilerin ağırlıklı yerleştirildiği bir uydu kent olan Isparta'da yerleşik olanlarla mülteciler arasında ciddi bir çatışmadan söz etmek de oldukça güçtür. Yine kentin, kurumsal-kamusal güvenlik politikalarının çok da katı olmamasının mültecilerin kamusal ve ontolojik güven inşasına olumlu katkı sağladığı da söylenebilir.

Uydu kent yerleşim politikaları temelinde Isparta'da, inanç, Müslüman mültecilerin ontolojik güven inşasını kolaylaştıran en önemli faktördür. Ancak, kent muhafazakar yapısı nedeniyle, Müslüman olmayan mülteciler için bir çatışma alanına dönüşme potansiyeli taşımaktadır. Farklı dinsel inançlara sahip olan mültecilerin ibadethane ihtiyacının karşılanmadığı bir uydu kent olan Isparta, yine yerleşik halkın muhafazakâr bakış açısı nedeniyle Müslüman olmayan mülteciler için ontolojik güven temelinde olumsuzluklar taşımaktadır. Farklı ten rengine ya da cinsel yönelime sahip mültecilerin kentteki görünürlüklerinin kolay olması, farklılıklar temelinde dışlanmalarına neden olmaktadır.

Sonuç olarak Isparta örneğinde, kent bürokrasinin esnek güvenlik önlemleri ve sosyal yardımların yaygınlığı bağlamında kurumsal-kamusal güven inşasında başarıyı yakalamış bir uydu kent olduğu ifade edilebilir. Özellikle Isparta'da Müslüman olan ve ortak tarihsel kültürel dinamikleri güçlü olan mülteciler için, ontolojik güven temelinde yerleşik halkla bütünleşik bir yaşam söz konusudur. Ancak tensel, inançsal farklılıklar ve cinsel yönelim temelinde ayrışan mülteciler için bir uydu kent olarak Isparta, kurumsal-kamusal ve inşa edilemeyen ontolojik güvenlik kısılcacında bir yaşama karşılık gelmektedir. Oysa tüm insanlar, yerleşik ya da mülteci, eşit ve adil bir yaşamın öznesi olmalıdır. Kadın-erkek-LGBT, Müslüman-Hıristiyan-Yahudi, inançlı-inançsız, beyaz-siyahi, Türkçe konuşan ya da diğer dilleri konuşan

insanlar olarak insan olmanın her özelliği, ayrıştırıcı değil, bir arada yaşama deneyimini güçlendirici olmalıdır. Bu nedenle uydu kentlere yerleştirilen mültecilere yönelik politikaların analizinde Isparta örneğinde belirtilen değişkenlerin dikkate alınması ve katı güvenlik önlemleri yerine, “insan olma”, birlikte yaşama ve dayanışma temelinde, ekonomik ve toplumsal hayata katan, içerici kamusal ve toplumsal politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, bir uydu kent olarak Isparta'ya yerleştirilmiş mültecilerin güvenliğe ilişkin deneyimleri ile sınırlıdır. Farklı uydu kentlerde yaşayan kent mültecilerinin kurumsal ve ontolojik güvenliklerine ilişkin durum ve eğilimleri ise araştırılması gereken bir olgu olarak önemini korumaktadır. Diğer kentlerdeki deneyimlerin güvenlik bağlamında daha fazla araştırılması, karşılaştırmalar yapılabilmesi bakımından önemlidir. Çalışma bu bağlamda, yapılacak diğer çalışmalara ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

1. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi, <http://www.hyd.org.tr/?pid=294>, 09.09.2017.
2. 1994 Yönetmeliği, Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, <http://www.hyd.org.tr/?pid=296>, 09.09.2017.
3. 2006 Uygulama Talimatı (57 Sayılı Genelge), http://www.egm.gov.tr/Documents/uygulama_talimatı_2010_genelge.pdf, 09.09.2017.
4. 2510 Sayılı İskan Kanunu (1934) http://www.nvi.gov.tr/Files/File/Mevzuat/Nufus_Mevzuati/Kanun/pdf/IskanKanunu.pdf, 09.09.2017.
5. 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (1950), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>, 09.09.2017.
6. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2014) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, 09.09.2017.
7. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (2016). http://www.goc.gov.tr/files/dokuman_5.pdf, 07.10.2017.
8. ABADAN-UNAT, N. (2006). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, 2. Baskı, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
9. AK (2011). Avrupa Komisyonu. Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu, Komisyon Çalışma Dökümanı, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, Erişim tarihi: 06.07.2017.
10. BIEHL, K. , İÇDUYGU, A. (2012) Giriş, Kentler ve Göç, Türkiye, İtalya, İspanya, 1. Baskı, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
11. BMMYK. (2007). 2007 Yılı Türkiye İstatistikleri, <http://www.unhcr.org.tr/?page=12>, Erişim Tarihi: 09.09.2017.
12. BMMYK (2017).UNHCR Türkiye İstatistikleri, “UNHCR Türkiye: Kilit Veriler ve Sayılar Haziran 2017”, <http://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>, Erişim Tarihi: 26.09.2017.
13. CİRHİNLİOĞLU, Z. (1999). Azgelişmişliğin Toplumsal Boyutu, Ankara: İmge Kitabevi.

14. CENEVRE SÖZLEŞMESİ. (1951). Prof. E.B. Zoomers/Msc. J. Schapendonk, August 2011.
15. DE CERTEAU, M. (2009). Gündelik Hayatın Keşfi I, çev. Lale Arslan Özcan, Ankara: dost Kitabevi Yayınları.
16. DEDEOĞLU, S. (2011). “Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66(1), ss: 26–48.
17. ECRE (2003). European Council on Refugees and Exiles, “Responding to the Asylum and ceess Challenge”, An Agenda for Comprensive Engagement in Protracted Refugee Situations, April 2003.
18. EMEK İNAN, C. (2016). “Türkiye’de Göç Politikaları: İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme”, Göç Araştırmaları Dergisi, 2(3): 10–33.
19. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2015), İltica Göç İşlemleri, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx>, Erişim Tarihi: 08.08.2017.
20. ERDER, S. (2007). “Yabancısız” Kurgulanan Ülkenin “Yabancıları”, iç. Türkiye’de Yabancı İşçiler, Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri, (der. F. Aylan Arı), İstanbul: Derin Yayınları.
21. ERDER, S. (2014). “Balkan Göçmenleri ve Değişen Uygulamalar: İskan Kurumunun Dostları”, iç. Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devletin Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere”, Mirekoç Proje Raporları, 1/2014.
22. FOCUS MIGRATION (2009). Turkey Country Profile, No: 5, April 2009.
23. FRAMBACH, N., (2011). Refugees in Istanbul Lost between Policy and Practice, Master Thesis, Faculty of Geosciences: MA International Development Studies, Supervisors: Prof. E.B. Zoomers/Msc. J. Schapendonk, August 2011.
24. FRANTZ, E. (2003). “Report on the Situation of Refugees in Turkey: Findings of a Five-week Exploratory Studt December 2002-January 2003.
25. GIDDENS, A. (1992). Modernliğin Sonuçları, çev. Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı.
26. GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ GÖÇ İSTATİSTİKLERİ. (2017). http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709, (Erişim Tarihi: 23.09.2017).
27. IOM, (2008), A Country Report: Turkey, Geneva
28. HÜRRİYET HABER (2011), 31.08.2011 Tarihli “Somalili Mültecilere Yakın İlgi” Haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/somalili-multecilere-yakin-ilgi-18618199>, Erişim Tarihi: 29.09.2017.
29. HYD. (2007). Helsinki Yurttaşlar Derneği “Uydu Kentlerde Mülteciler: Terel Stk’lar İçin Bir Değitim Programı Projesi, Mülteci El Destek Kitabı.
30. HYD&ORAM. (2009). Unsafe Haven: The Security Challenges Facing LGBT Asylum Seekers and Refugees in Turkey, June 2009.
31. ISPARTA VALİLİĞİ İL GÖÇ İDARESİ MÜDÜRLÜĞÜ RESMİ SİTESİ. (2015). KURUMSAL/Hakkımızda, <http://isparta.goc.gov.tr/tr/page/kurumsal-hakkimizda>, Erişim Tarihi: 03.09.2017.
32. İÇDUYGU, A. (2010). Türkiye’ye Gelen Uluslararası Göçün Toplumsal ve Siyasi Koşulları, iç. Türkiye’ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar içinde, (der. Barbara Pucsh, Tomas Wilkoszewski), çev. Mutlu Çomak-Özbatır, İstanbul: Kitap Yayınevi

33. İÇDUYGU, A. (2012). Kentler ve Göç, Türkiye, İtalya, İspanya, 1. Baskı, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
34. İHAD. (2009). İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, “Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı 2008 İzleme Raporu, Şubat 2009.
35. JAFARI, F. (2013). Silencing Sexuality: LGBT Refugees and The Public-Private Divide in Iran and Turkey, The University of Arizona, Doctor of Philosophy.
36. JUREIDINI, R. (2010). “Mixed Migration Flows: Somali and Ethiopian Migration to Yemen and Turkey Final Report”, Centre for Migration and Refugee Studies American University in Cairo, May 2010.
37. KAHYA, Ö. ve SALLAN GÜL, S. (2013). "Bir Uydu Kent Örneği Olarak Isparta'dan Sığınmacılık Sorununun Görünümleri", Uluslararası Katılımlı VII. Sosyoloji Kongresi, Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı II, Editör: Muammer Tuna, 02-05 Ekim 2013, Muğla, s.141- 158.
38. KAHYA, Ö. (2014a). “Türkiye’de Sığınmacıların Çalışma Dinamikleri: Batı Akdeniz Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Songül Sallan Gül, Isparta.
39. KAHYA, Ö. (2014b). "Türkiye'de Sığınmacılık ve Uydu Kent Deneyimi", II. Uluslararası Davraz Kongresi Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları Bildiriler Kitabı, Süleyman Demirel Üniversitesi, 29-31 Mayıs 2014, Isparta, ss. 4081–4114.
40. KAHYA NİZAM, Ö. (2016). “Uydu Kentlerden Sınır Kentlere Türkiye’de Kent Mültecileri ve Gündelik Yaşam Deneyimleri”, iç. Kente Dair, yay. haz. Mim Sertaç Tümtaş, Ayşe Dericioğulları Ergun ve Cem Ergun, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
41. KAOS GL. (2016). “Tekin Olmayı” Beklerken: LGBT Mültecilerin Ara Durağı Türkiye”, Alan Araştırmasını Yapan ve Yayına Hazırlayan: Hayriye Kara ve Damla Çalık, Temmuz 2016.
42. KARİMAN, S. (2015). “Türkiye’ye Göç Eden Mültecilerin Sosyal Hayata Uyum Sürecinin İncelenmesi: Isparta Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
43. KAYA, A. (2003) Ulusal Yurttaşlıktan Çoğul Yurttaşlığa? Yurttaşlık Kuramlarına Eleştirel Bir Yaklaşım, iç. Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar, Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik, (der. Ayhan Kaya ve Günay Göksu Özdoğan), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
44. KILIÇ, T. (2013). “Kentlerdeki Mülteciler”, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/Kentlerdeki-Muleciler-Av.Taner-Kilic-18.09.2013.pdf>, Erişim Tarihi 27.07.2017.
45. KILIÇ, T. (2014). “Türkiye’de Mültecilerin Uyum Meselesi”, <http://multeci.net/?p=397>, Erişim Tarihi: 04.09.2017.
46. KIRATLI, T. (2011). Türkiye’de Sığınmacı ve Mültecilerin Toplumsal Görünümleri: Türkiye Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
47. Kirişçi, K. (2005) Eski ve Yeni Göç Modelleri ile Türkiye’nin Ulusal Kimliği, Türk(iye) Kültürleri içinde, (der. Gönül Putlar-Tahire Erman), Tetragon Yayınları, Ankara.

48. KİRİŞÇİ, K. (2008). “Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’sinde Göç ve Sığınma”, *Düşünce Gündem Mültecilik Özel Sayısı*, Sayı: 44, Yıl: 4, Temmuz 2008, s. 12–15.
49. LEGHTAS, I., SULLIVAN, D. (2016). “Tanrı’dan Başka Kimsemiz Yok: Türkiye’deki Suriyeli Olmayan Mülteciler İçin Kalıcı Çözümlerin Bulunmayışı”, *Refugees International Alan İnceleme Raporu*, Şubat 2016.
50. MÜLTECİ-DER. (2010). “İltica ve Göç Alanında Yaşanan Gelişmelere Genel Bakış”, <http://www.madde14.org/images/4/4a/MulteciderGenelBakis2010.pdf>, Erişim Tarihi: 19.09.2017.
51. MÜLTECİ-DER. (2012). Isparta, <http://multecilericin.org/sehirdetay.aspx?sehir=isparta>, Erişim Tarihi: 07.07.2014.
52. MÜLTECİ-DER. (2015). “Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları Hak ve Hizmetlere Erişimleri Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, Egeus Matbaacılık, İzmir.
53. NORMAN, K.P. (2016). “Access to Legal Residency for Refugees in the Middle East: Bureaucracy, Deterrence, and Prolonged Impermanence”, <http://www.mei.edu/content/map/access-legal-residency-refugees-middle-east>, Erişim Tarihi: 04.09.2017.
54. ÖNAL, A. (2015). “Isparta’da Yaşayan Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
55. ÖZDEMİR, B., GÖKER, M.(2016). “Cultural Adaptation of Somali Female Asylum Seekers in Isparta”, Eroğlu, D., Cohen, J.H., Sirkeci, I. (eds.), *Turkish Migration 2016 Selected Papers*, London: TPL.
56. ÖZGÜR, N. (2012). *Modern Türkiye’nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, G Grubu, Mülteciler, Tekne Mültecileri, iç. Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar*, (der. İ. Gülfer İhlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner), İstanbul: İletişim Yayınları.
57. SERT,D.,YILDIZ, U. (2011). “To be or not to be: The Case of Refugees in Satellite Cities of Turkey”, *Proceeding of Internaitonal Human Security Conference on Human Security: New Challanges, New Perspectives*, 27-28 October 2011.
58. SERT,D.,YILDIZ, U. (2013). “Autonomy Despite Restrictions: Asylum Seekers in Isparta, Istanbul and Yalova”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2013, Cilt: 1, Sayı:1, p.135–153.
59. SUMINANIEMİ, M. (2014). “Exit to Exist: The Situation of LGBT Asylum Seekers in Turkey”, *University of Uppsala (Home), University of Strasbourg (Host) Master Thesis*, Stockholm, August 2014.
60. T24 HABER. (2010). “Isparta’daki Somalili Kadınlar: Siyahız Diye Ev Vermiyorlar”, <http://t24.com.tr/haber/ispardadaki-somalili-kadinlar-siyahiz-diye-ev-vermiyorlar,118341>, Erişim Tarihi: 20.09.2017.
61. TEKELİ, İ. (1990). “Osmanlı Devleti’nden Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskan Sorunu”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 50. Sayı.
62. USCRI. (2009). *United States Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Survey 2009 - Turkey*, 17 June 2009, available at: <http://www.refworld.org/docid/4a40d2b480.html> [accessed 5 July 2017].

63. ÜNLÜER, E. (2015). “Externalization of The Refugee Responsibility: The Role Of Turkey within the International Refugee System with Special Regard to Afghan Refugees”, METU School Of Social Sciences, Master Thesis, Ankara.
64. YABANCILAR HUDUT İLTİCA DAİRESİ BAŞKANLIĞI. (2013). <http://www.yabancilar.pol.tr/Sayfalar/SIKÇA%20SORULAN%20SORULAR.aspx>, Sıkça Sorulan Sorular, Soru: 42- 43, (Erişim Tarihi: 30.08.2017).
65. YAMAN, A.E. (2003). “II. Dünya Savaşında Türkiye’de Askeri Mülteciler ve Gözaltı Kampları (1941–1942)”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 33 Cilt: 21, ss. 143–166, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/29/215.pdf>, Erişim Tarihi: 20.09.2017.
66. YARDIMCI, S., ASLAN, Ş. (2008). “1930’ların Biyopolitik Paradigması: Dil, Etnisite, İskan ve Ulusun İnşası”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, 11(44): 131–153.
67. YILDIZ, M.S.(2012). “İsparta’ya Gelen Yabancı Sığınmacıların Sosyal Çevre Farklılıklarından Kaynaklanan Uyum Sorunları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
68. YILDIZ, U. (2017). “Tracing Asylum Journeys: Transnational Refugee Mobility to Canada via Turkey”, Carleton University, PhD Thesis Political Science, Ottawa, Ontario.
69. YÜKSEL OKTAY, E., ES, M. (2015). “Türkiye’ye Sığınan Kadınların Problemleri: Isparta Örneği”, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 16. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Özel Sayısı.
70. ZAPPORALI, A. vd. (2015). “The Making of the Iranian Refugee: From Revolution to Asylum”, University of Toronto, Trudeau Centre for Peace, Conflict and Justice, The Kiessling Papers, November 2015.